

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra Sociologie

Diplomová práce

2021

Bc. Linda Popovská

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra Sociologie

**Porovnání demokratických hodnot v
České republice mezi generacemi**

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Linda Popovská

Studijní program: Sociologie

Vedoucí práce: prof. PhDr. Ing. Ondřej Císař, Ph.D.

Rok obhajoby: 2021

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 5.1.2021

Bc. Linda Popovská

Bibliografický záznam

Popovská, Linda. *Porovnání demokratických hodnot v České republice mezi generacemi*. Praha, 2021. 92 s. Magisterská práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Katedra Sociologie. Vedoucí diplomové práce Doc. PhDr. Ondřej Císař, Ph.D.

Rozsah práce: 125 847 znaků včetně mezer

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá porovnáním demokratických hodnot v České republice mezi tzv. generací Mileniálů a Husákových dětí. Cílem práce je odpovědět na otázku, zda lze v České republice nalézt signifikantní rozdíl v podpoře demokratických hodnot mezi těmito generacemi. Další zkoumanou otázkou je, zda čeští Mileniálové vykazují nízkou podporu demokracie, jelikož tento fenomén pozorovatelný v západních zemích nebyl v České republice v kontextu srovnání s generací Husákových dětí do hloubky prozkoumán. Výzkum chce práce překlenout tento nedostatek v odborné literatuře. Nízká podpora demokracie byla pro účely této práce na základě studia literatury definována jako hodnota podpory demokracie nedosahující 50 %. Pro zodpovězení těchto otázek byla k analýze použita sekundární data z European Social Survey šestého kola z roku 2012. Výzkum byl kvantitativní a data byla podrobena analýze v programu SPSS Statistics. Rozdíly v podpoře demokratických hodnot byly zkoumány za použití regresní analýzy a kontingenčními tabulkami. Výsledky jsou prezentovány ve formě grafů a kontingenčních tabulek. Míra podpory demokracie českých Mileniálů byla analyzována za využití deskriptivní statistiky, párových srovnání a výsledky jsou taktéž prezentovány ve formě kontingenčních tabulek a grafů. Výsledky testování nevykazují signifikantní rozdíl v podpoře demokratických hodnot mezi zkoumanými generacemi. Byl zaznamenán rozdíl v pořadí důležitosti jednotlivých demokratických hodnot mezi generací Husákových dětí a Mileniálů v České republice. Analýzou dat práce dospěla k závěru, že čeští Mileniálové nevykazují nízkou podporu demokracie.

Klíčová slova

Demokratické hodnoty, Demokracie, Mileniálové, Husákovy děti, Česká republika, Generace, Porovnání

Abstract

This diploma thesis deals with the comparison of democratic values within the Czech Republic between the Millennial generation and Husak's Children generation. It sets out to answer the issue as to whether or not a significant difference can be found for the support of democracy within these two generations of the Czech Republic. It also sets out to answer the question whether or not Czech Millennials show low support for democracy. Based on the researched literature, the research for this paper found a *low support of democracy* of less than 50%. To answer the mentioned questions, data from the sixth round of the 2012 European Social Survey was analysed. The research was quantitative and SPSS was used to analyse the data. Differences in the support of democratic values were examined using exploratory factor analysis, analysis of variance ANOVA, and multiple linear regression. The level of support of the democracy of the Czech Millennials was resolved using descriptive statistics and pairwise comparisons. The results are presented in the form of graphs and contingency tables. The conclusions are also introduced in the form of contingency tables and graphs. The test results do not exhibit a significant aberration in the support of democratic values between the studied generations; however, there was a difference in the order of importance of individual democratic values between those two generations captured. The evaluation of the data concludes that Czech Millennials and Husak's Children do not show a significant difference in support for democracy.

Keywords

Democratic values, Democracy, Millennials, Husak's children, Czech Republic, Generation, Comparison

Title

Comparison of Democratic Values in the Czech Republic Between Generations

Poděkování

Zde bych ráda vyjádřila díky vedoucímu této práce, panu profesorovi PhDr. Ing. Ondřeji Císařovi, Ph.D. Dále Mgr. Ivanu Petruškovi za cenné rady a neutuchající podporu při zpracovávání diplomové práce. Také děkuji své rodině, která mě po celou dobu studia obdivuhodně podporovala a hlavně svým přátelům, kteří mi byli vždy oporou. Děkuji vám všem!

Obsah

Úvod	2
1. Teoretická část	4
1.2. Dvě generace a její rozdíly	5
1.3. Kdo jsou Mileniálové?	6
1.3.2 Jak se Mileniálové odlišují od předchozích generací?	8
1.4. Kdo jsou Husákovy děti?	11
1.4.1. Definice Husákových dětí	12
1.4.2. Jak se Husákovy děti odlišují od generace českých Mileniálů?	13
1.5. Demokracie	15
1.5.1. Krize demokracie?	16
1.5.2. Jsme demokraté?	19
1.6. V České republice je trend jiný	22
1.6.1. Legitimita demokratického režimu v ČR	23
1.6.2. Jak se Češi staví k demokracii	26
1.6.3. Podpora jednotlivých aspektů demokracie	27
1.6.4. Podpůrci a odpůrci demokracie	31
1.6.5. Generační podmíněnost podpory demokracie v České republice	37
2. Metodologická část	40
2.1. Výzkum	40
2.2. Cílová skupina	41
2.3. Hypotézy a výzkumné otázky	41
2.4. Využitá data	42
2.5. Výzkumné prostředí	43
3. Analýza dat	44
3.1. Omezení dat	45
3.2. Zkoumané proměnné	46
2.1. Shrnutí a interpretace dat	51
4. Diskuse	70
5. Závěr	73
Summary	75
Použitá literatura	76
Seznam příloh	87
Teze diplomové práce	89

Úvod

„Žijeme ve věku vyznačujícím se prudkými, náhlými změnami a je téměř nemožné předpovídat, jak bude svět vypadat za 20 let1 (...) Nelehká cesta demokratizace se v mnoha Evropských státech setkává s překážkami.2“ (Krulichová, Pospíšilová 2018:150). V mnoha koutech světa pozorujeme rozličné vlivy, jež formují demokracii a činí ji tak jedinečnou pro dané teritorium. Zároveň se ale jednotlivé země ovlivňují, například v Asii Dalton a T. Ong upozorňují na společné postoje společnosti s postoji západních zemí (Dalton, U-Ngoc T. Ong 2005:1). V Indii dochází pod novým politickým vedením k oslabení pluralismu a individuálních práv, bez kterých demokracie nemůže přežít (Repucci, 2020) V USA se setkáváme s masovými protesty, krizí vlády a migračními restrikcemi(Repucci, 2020)3.

V dalších zemích se objevuje trend upouštění od demokracie, zejména pak u mladé populace. Úpad demokracie je zajímavým až alarmujícím fenoménem, jak zde vyplývá z průzkumu World Values Surveys, Waves 3 až 6 (1995–2014), podle kterého 13% evropských Mileniálů považovalo demokracii za “špatnou” až “velmi špatnou” pro jejich zemi. V USA byl podle výsledků studie poměr těchto Mileniálů vyšší, a to 24 %. Výzkum se dotkl i tématu demokratických hodnot, kde v Evropě se 13% Mileniálů vyjádřilo, že svobodné a férové volby, nejsou důležité (Foa, Mounk 2016).

Záměrem této práce je zjistit, zda má česká společnost potenciál vydat se stejným směrem, jako západní společnosti, jejichž mladá generace od podpory demokracie upouští. Práce si klade následující výzkumné otázky „*Vykazují Mileniálové v ČR nízkou podporu demokracie?*“ a „*Nalezneme v ČR signifikantní rozdíl v podpoře demokratických hodnot u generace Mileniálů a Husákových dětí?*“

¹ Originál: “We are living in a century of the most precipitous change, and it is almost impossible to predict what the world will look like in 20 years“ (přeložila L. Popovská)

² Originál: „The already difficult path of democratisation is for many European countries becoming even more thorny.

³ https://freedomhouse.org/sites/default/files/2020-02/FIW%202020%20-%20GRAPHIC03_US%20and%20peers_final_digital.png

Tato diplomová práce nejprve přibližuje zkoumané generace Mileniály a Husákovy děti, jejich charakteristické rysy, které mohou mít spojitost s případným výskytem fenoménu úpadu podpory demokracie v České republice, jak jej pozorujeme v ostatních zemích. Popsány jsou i charakteristické rozdíly mezi starší generací a generací Mileniálů. Vzhledem k tomu, že fenomén úpadku demokracie u Mileniálů není v ČR do hloubky prozkoumán, snaží se práce překlenout tento deficit a ze statistických dat získat vyčerpávající množství informací prozkoumávajících situaci v České republice.

Dalším cílem je pak porovnat tyto dvě generace v přístupu k demokracii. Tímto se zabývá praktická část, jež za pomoci statistického programu SPSS analyzuje data z European Social Survey šestého kola z roku 2012. Odpověď na výzkumné otázky „Nalezneme v ČR signifikantní rozdíl v podpoře demokratických hodnot u generace Mileniálů a Husákových dětí?“ a „Vykazují Mileniálové v ČR nízkou podporu demokracie?“ jsou hledány pomocí logistické regresní analýzy a kontingenčních tabulek.

1. Teoretická část

Pro plné pochopení záměru této práce a objasnění pozadí výzkumných otázek, je zapotřebí popsat jednotlivé aspekty výzkumných otázek, hypotéz a podat doplňující informace. Tomuto účelu slouží teoretická část, která přiblíží obě generace, počínaje Mileniály a následující starší generací Husákových dětí. Dále budou rozvinuty pojmy demokracie a demokratických hodnot. Práce se zaměří na to, jak vypadá demokracie v České republice.

Začneme hned s důvodem, proč studovat mladou generaci ve spojitosti s podporou demokratických hodnot. Dle statistických průzkumů (Foa, Monk 2016, 2017; Mounk 2018) dnešní mladá generace (viz. Jandourek 2012) upouští od podpory demokracie. Yascha Mounk (2018) píše o krizi liberální demokracie a s použitím obratu „mladí nás nezachrání“ vysvětluje odtažitost občanů od demokracie a vyšší náklonnost k autoritářským alternativám v západních civilizacích. Popisuje úpadek respektu k demokratickým normám a pravidlům. Mladí lidé z mnoha západních zemí inklinují k politickým extrémům více než starší generace. Postupem času přitažlivost k radikální levici, či pravici za poslední dvě desetiletí u mladé generace vzrostla v zemích, jako je Německo, UK, USA a Švédsko (Mounk 2018).

Nabízí se otázka, zda lze tento fenomén označit za úpadek demokracie, nebo její interní proměnu. To se snaží práce vysvětlit průzkumem literatury, s cílem zjistit zda jsou občané České republiky demokraté, jaká je legitimita demokracie v ČR, co čeští občané rozumí pod pojmem demokracie, jaké jsou podpory různých aspektů demokracie a tak dále. Tyto segmenty pomohou vysvětlit generační podmíněnost podpory demokracie a demokratických hodnot v ČR a vysvětlí, proč je podpora demokratických hodnot generačně podmíněná. V neposlední řadě bude Česká republika uvedena v kontext trendu krize demokracie v ostatních zemích skrze generační optiku.

1.2. Dvě generace a její rozdíly

Mannheim (1952) pojem generace konceptualizoval v Teorii generací jako sociální skupinu. Kritizoval binární německou a francouzskou tradici, která předpokládala automatickou výměnu generací po časovém intervalu 25 až 30 let. (Marada 2007). Mannheim dal pojmu generace charakteristiky časové a sociální, jako sociální postavení, vztahy jednotlivců, způsoby chování a myšlení. Na Mannheimovu esej navazuje Marada (2007), podporuje ji současnými výzkumy a přidává, že historickou významnost nabývá to období, jež formuje určitou generační mentalitu, rozdílnou od ostatních (Marada 2007).

Howe a Strauss (1991) na pojem generace nahlíží optikou americké tradice. Jejich výklad stojí mezi Mannheimovým a Maradovým, podrobnou historickou analýzou generací připisují cyklický charakter a počátek nové generace vidí po historické, či sociální změně (Howe, Strauss 1991). Obdobně Giddens (2013) nahlíží na generaci jako na ucelenou skupinu jedinců, kteří vstupují do určité společnosti a jsou formováni jejími sociálně-historickými událostmi.

Obecné pojetí tohoto pojmu přináší mj. *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel* (Jandourek 2012), který popisuje *generaci* jako početnou skupinu jedinců, kteří mají spojitost ve způsobu myšlení a v prožívání významných chvil svého života ve stejných kulturních i historických okolnostech. Tito jedinci se narodili v přibližně stejné době a v podobných obdobích navštěvovali vzdělávací zařízení, vybírali si povolání či volili životního partnera (Jandourek 2012:94).

Definice, od které se bude analýza dat určovat, je poslední zmíněná a to Jandourkova. V různých směrech a pojetích vidíme i různé variace na vytyčení časových údajů. Pro účely této práce budou zkoumány dvě české generace, *Mileniálové* a *Husákovy děti*.

1.3. Kdo jsou Mileniálové?

Vznik a rozšíření termínu „*Mileniálové*“ se připisuje Straussemu a Howemovi, kteří ve své knize „*Millennials Rising: The Next Great Generation*“ představili pojem jako první. Masově se začal termín používat po publikování knihy v roce 1991 (Simonson 2010:80).

V současné době je pojem „Mileniál“ velmi rozšířený⁴, a to nejen v multimédiích, která pojem nadužívají (Ben-Ishtai, Stanley 2017) zejména v anglicky mluvících zemích, kde Straussův a Howeův pojem slavil velký úspěch. Diskuse se ubírá směrem změny trendů na poli ekonomickém, poli rodinného života a proměn dalších fenoménů, včetně politických.

Tématika Mileniálů má dva konfliktní úhly pohledu. Jeden narativ se zaměřuje na finanční postavení Mileniálů v porovnání s předešlými generacemi a jako meziprodukt narativu vyvozuje charakteristiku Mileniálů (Ben-Ishai, Tanner 2017), kteří mají rozdílné hodnoty, očekávání a postoje než generace předchozí (Ng, Schweitzer, Lyons 2010). Druhý narativ naznačuje, že Mileniálové čelí vyššímu zadlužení než dřívější generace: pro zvyšující se výdaje vzrůstajícími náklady na školné, nedostatkem cenově dostupného bydlení, vysokými životními náklady a více konkurenčním trhem práce. Jejich vstup na pracovní trh byl ovlivněn velkou recesí, která začala v roce 2008 (Taylor, Keeter 2010:1).

První narativ tedy zastává názor, že Mileniálové nejsou obětmi vnějších vlivů, každá generace se potýká s tíživými situacemi v průběhu života. Druhý narativ tvrdí, že potíže Mileniálů tkví ve vnějších okolnostech, jako je nadmíra volnosti, dostupnosti, a v porovnání s generacemi předešlými, které byly orientované na cíl, měli vysoké pracovní vytížení.

⁴ Jen databáze Newton Media: Media Search: Mediální archiv, který mapuje česká média, za posledních 5 let eviduje necelých pět set výskytů hesla „*mileniálů*“ v mediálních výstupech v českém jazyce. Dále Google Trends, který zobrazuje relativní zájem o témata na základě heslového vyhledávání, u termínu „*millennials*“ ve světovém měřítku ukazuje skokový nárůst zájmu ve vyhledávání tohoto hesla od roku 2015 s vrcholem v listopadu 2019, kdy toto téma bylo jedno z nejvyhledávanějších a nejpropíranějších.

Na půdě USA proběhl v roce 2010 průzkum *Mileniálové: portrét další generace*⁵, který zastával názor, že generace Mileniálů je sebevědomá, propojená a otevřená změnám. Průzkum o hodnotách, postojích, chování a charakteristikách generace Mileniálů porovnával respondenty z předešlých generací v kontrastu s Mileniály. V tomto průzkumu byly v americkém kontextu v kontrastu s Mileniály sledovány čtyři další generace, a to Generace X (narození mezi roky 1965 a 1980), Baby Boomers (narození mezi roky 1946 a 1964), Tichá generace (narození mezi roky 1928 a 1945) a The Greatest Generation (narození před rokem 1928). Podstatný závěr pro účely této práce je zjištění, že američtí Mileniálové více než ostatní generace věří, že by vláda měla zasahovat do řešení problémů mnohem víc, než je tomu doposud. K vládě jsou méně skeptičtí (Taylor, Keeter 2010:2).

Mileniálové jsou tolerantnější a liberálnější vůči odlišným hodnotám a jevům a snadněji se adaptují na současné technologie. Technologie jsou jedním z nejdůležitějších determinantů této skupiny. Na internetu a sociálních sítích probíhá důležitá část jejich sociální interakce i socializace (Weber 2015). Oproti předcházejícím generacím si Mileniálové technologie snadněji osvojili. I přes zaměření na práci ve skupině, jsou Mileniálové ctižádostiví a kladou větší důraz na vlastní uspokojení, což u předchozích generací nebylo tak časté (Smith 2015: 38-42). V otázce světonázoru a ideologie jsou Mileniálové ovlivněni globálními změnami. Jako první generace se narodili do období materiálního dostatku, bezpečí a mezinárodního propojení, jež je umocněno moderními technologiemi (Klímová, Žítek 2018: 79-80).

1.3.1 Definice generace Mileniálů

Mileniály je nelehké chronologicky zařadit. Lze najít průsečík v sociálních vědách, který označuje jednotlivce narozené od roku 1988 až do roku 2004 jako Mileniály, zmíněné rozmezí je i gro této práce. Tato generace v nynějším diskurzu zahrnuje nejvíce čerstvých absolventů, stále studujících a těch, kteří čerstvě vstupují na trh práce (Simonson 2010: 80).

⁵ Originál: Millennials: a portrait of generation next (Přeložila L. Popovská).

Mileniálové dospívají v novém tisíciletí, jsou otevřeni změnám, jsou liberální, pozitivní a dobře ovládají vyjadřování sama sebe (Taylor, Keeter 2010).

Kromě termínu „Mileniálové“ je tato generace v závislosti na různých zdrojích definována také pomocí návaznosti na předchozí generace (Generace X, Echo Boomers⁶) nebo prostřednictvím určitých specifikací (Nexteři, Nexus Generace). Nicméně označení Mileniálové je pro tuto generaci nejužívanější.

1.3.2 Jak se Mileniálové odlišují od předchozích generací?

Jsou etnicky a rasově nejvíce různorodou skupinou v porovnání s předešlými generacemi. Vyrůstají obklopeni sociálními médii a multimédií. Jsou méně nábožensky založení, je menší pravděpodobnost, že budou sloužit v armádě, a jsou na dobré cestě stát se nejvzdělanější generací. Vstup na pracovní trh měli ztížen recesí a následnou ekonomickou depresí. Jsou historicky první „propojenou“ generací, vždy ve spojení. Ponoření do digitálních technologií a sociálních médií svá mobilní zařízení považují téměř za část svého těla, která je udržuje v neustálém multitaskingu (Taylor, Keeter 2010).

Téměř polovina mileniálů je vychována pouze jedním rodičem, zažije rozvod rodičů, nebo se musí naučit akceptovat nového partnera jednoho z rodičů, což je signifikantní změna oproti předchozím generacím. Ekonomicky vyspělé země ukazují u Mileniálů trend oddalování vstupu do manželství, založení rodiny i usazení se (Zibryniová, Ráčzová 2016: 6). Soudobá literatura hovoří i o krizi mladého věku jako jednom z faktorů oddalování vstupu do dospělosti a přejímání zodpovědnosti (viz. Zibryniová, Ráčzová 2016, Arnett 2006, Thorová 2015, Zimbardo 2015).

⁶ Děti generace takzvaných Baby Boomers

Jedním z faktorů ovlivňujícím změny v charakteristickém chování Mileniálů je proměna sociálních rolí v průběhu proměn společnosti v závislosti nejen na technologickém vývoji. Genderové role zažívají přerod. Philip Zimbardo ve své nejnovější knize *Odpojený muž* zmiňuje, že genderové vyhranění mužské role není v nynější společnosti specifikováno a mladí muži tápou (Zimbardo, 2015). U předcházejících generací byli muži vnímáni jako výhradní živitelé rodiny a ženy byly stavěny do pozic pečovatelek, a tyto role nebyly nikterak pružné, v dnešní společnosti jsou role mužů a žen více fluidní. V minulosti bylo nelehké setkat se s rolí otce v domácnosti a do povědomí veřejnosti tyto pozice začaly vstupovat až s přerodem společnosti v posledních několika desetiletích (Robinson 2015a: 10-15).

Mileniálové sdílí své domovy se spolubydlícími, žijí dlouho na koleji, s partnerem sdílí domácnost, aniž by byli sezdáni, přičemž minulé generace vstupovali do dospělosti prakticky uzavřením manželství, či založením rodiny ve dvacátých letech svého života bez předchozího delšího soužití pohromadě. Mileniálové se ocitají v nevyhraněné situaci, kdy mají závazky, ale jejich závažnost není tak vysoká, jak tomu bylo u předešlé generace (Robinson 2015a: 7-8). Mileniálové prožívají nestálé a nestabilní etapy života, spíše hledají sami sebe a objevují vlastní identitu (Zibrinyová, Ráczová 2016: 5-6).

V práci, zabývající se *quarter life crisis*, neboli krizí mladého věku od Atwood a Schultz (2014) jsou identifikovány sociální změny v povaze života mileniálů v porovnání s předešlými generacemi, jako je *zrychlený vývoj technologií*, kde Mileniálové vyrůstají obklopeni multimédií. *Změna přístupu k dítěti*, kde vlivem změn v rámci tradiční rodiny má dítě více privilegií, práv a materiálního zaopatření v porovnání s předcházejícími generacemi v totéž věku. *Individualismus a nezávislost* výslovně v západních post-industriálních společenstvích může vést u mileniálů ke konfliktu vlastních a převzatých hodnot, které se pojí s ideou

dospělosti. *Příliš mnoho možností*, ve slova smyslu šancí, ve kterých se jeden snadno ztratí zejména v období raného dospívání, kdy si Mileniálové stále neuvědomují, kterým směrem se chtějí vydat. *Změny v rezidenčním chování*, kde je pro Mileniály obtížnější sehnat si vlastní bydlení, které ústí ve spolubydlení a kohabitaci, což pro předchozí generaci nebylo běžné. *Finanční zabezpečení* je i přes finanční stabilitu jejich rodičů nízké, díky rostoucím nákladům na život a pomalému nárůstu platu. *Vztahy* prošly změnou vlivem technologií. Mileniálové často vstupují do dlouhodobějších svazků později. *Sociální změny*, hrají roli v krizi mladého věku, kde generace Mileniálů prochází zmatením v době dospívání, které přichází s dekonstrukcí genderových a jiných rolí. *Generační konflikt*, jež vzrostl na základě nepochopení se ze strany generací, jak dětí, tak rodičů. (Atwood, Schultz 2014: 233-241).

Mileniálové mají vyšší pravděpodobnost využívání alternativního způsobu participace a podpory demokracie, jako je internetový aktivismus, etické nakupování, demonstrace a petice (Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková, 2017:11-12). I přes možný úpadek zájmu o někdejší způsoby podpory demokracie a vyjadřování participace na demokracii může mladá generace přinést koncept občanství stojící na povinnostech a aktivním občanství (Dalton 2008, Norris 2003 in: Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková, 2017:12). Nicméně Mileniálové jsou dle výzkumů v USA a západní Evropě méně nakloněni k podpoře demokracie než generace jejich rodičů (Foa, Mounk 2016). Jejich odklon od demokracie pravděpodobně nezmění ani fakt přítomnosti vyspělé technologie, ty mohou mít opačný dopad. (Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková, 2017:12).

1.4. Kdo jsou Husákovy děti?

Husákovy děti jsou generací, která zažila socialismus i přerod v globální společnost. Název *Husákovy* pramení z doby tzv. normalizace v 70 a 80. letech, kdy byl prvním tajemníkem Komunistické strany Československa a od roku 1975 prezidentem Gustáv Husák.

Názvy této generace jsou vykládány z různých úhlů pohledu, v literatuře se setkáme s pojmenováními jako generace X, Umělá generace atd. Stejně jako u Mileniálů je název pro tuto generaci fluidní a je vykládán z jiných úhlů. Generací X je například označována tato skupina z hlediska jejich cílů, které nejsou napříč generací stejné, každý jednotlivec má svůj životní cíl X. Umělá generace je marketingové označení vztahující se taktéž k rozličným cílům, ale i k rozdílným žebříčkům hodnot v této generaci. Označení Baby Boomers je sebevysvětlující pojem pojící se se stoupající tendencí křivky narozených dětí. (Sborník příspěvků Pavlov 2014:79). I přes rozličná pojmenování této generace napříč světem, tato práce bude dále odkazovat na tuto generaci v českém prostředí jako na Husákovy děti. Jak tento název vznik je rozvedeno níže v teoretické části

V roce 1994 byla zaznamenána porodnost nižší než úmrtnost, a tak se poprvé od roku 1918 populační růst v České republice přirozeně zastavil. Jednou z klíčových demografických odlišností generace Husákových dětí a mileniálů je jejich velikost vyplývající z přirozeného zastavení růstu populace. Generace Husákových dětí je téměř o polovinu početnější než generace mileniálů.

Podstatnou odlišností je historický rozdíl formy vedení státu. Husákovy děti zažily přerod země v Československou socialistickou republiku, v Československou federativní republiku, v Českou a Slovenskou Federativní Republiku i v nynější Českou republiku. Mileniálové naproti tomu prožili celý svůj dosavadní život v demokratickém systému České republiky. Pro

závěrečnou analýzu by to mohlo teoreticky představovat rozdíl v podpoře demokracie a jejích hodnot.

1.4.1. Definice Husákových dětí

Pro účely této práce je generace Husákových dětí definována datem narození mezi lety 1970 a 1987. Rok 1970 se pojí s počátkem normalizace, je to historický milník, který měl výrazný společenský dopad. V průběhu sedmdesátých let dvacátého století zaznamenáváme vyšší porodnost, tedy početnější generaci dětí, než doposud. Cílem tehdejšího politického vedení s Gustávem Husákem v čele bylo zvýšení porodnosti, ve skutečnosti se jednalo o tzv. "odkládané" rození dětí z konce šedesátých let, jež bylo umožněno efektivními sociálními opatřeními se záměrem zklidnění rozpolcené situace, v níž se společnost ocitla po létě roku 1968. Šlo tedy o uvědomění si tehdejšího vedení státu, že pro mladou generaci v životním období zakládání rodin bude lehčí přehlédnout, či zapomenout na traumatické události minulých let, jež byly propojeny s eliminací jejich vyhlídek na snazší život tím, že se budou věnovat rodinným aspektům života. Tato opatření se neminula účinkem, mladší příslušníci společnosti věnovali svou pozornost rodinám a společenská situace se uklidnila (Demografie, 2008:233).

Generaci Husákových dětí se připisuje pesimistický pohled na svět. Během období dospívání, kdy byly formovány jejich hodnoty, se v tehdejší světě začaly objevovat některé negativní společenské jevy, jako studená válka, rozšíření ekonomické krize, rozšíření sexuálně přenosných nemocí, jako je AIDS, užívání tvrdých drog, vyšší nárůst rozvodovosti, atd. Výše zmíněné nezapříčinilo, že by celá generace Husákových dětí byla v depresivním stavu mysli, nicméně je pro ně typické zpochybňování hodnot, nezájem o společnost a inklinace k individualismu spolu s nižší loajlností (Sborník příspěvků Pavlov, 2014:79).

V této generaci není ojedinělým jevem sdílení životních cílů se svými rodiči, jako například dosažení kariéry, založení rodiny, udržení pověsti a podobně. Zároveň ale Husákovy děti

nezastávají homogenní pohled na společnost. Tato generace vnáší do společnosti prvky zpochybnění probíhající politiky a práce, požadují více volnosti, a hlavně více pravomocí s svobody (Sborník příspěvků Pavlov 2014:80) V produktivním věku pracují více, než jejich rodiče za nižší výdělek. Nedostatek longituálních jistot je jim vynahrazován vyšší svobodou. Jsou výrazně postojovou generací, jež vyhledává hodnoty, které může zastávat po celý život (Chum, 2013).

1.4.2. Jak se Husákovy děti odlišují od generace českých Mileniálů?

Generace Husákových dětí prožila svůj život v několika různých politických systémech a své dospívání převážně v postkomunistické variantě života, na rozdíl od Mileniálů, kteří jsou první generací, která se narodila do demokratického politického režimu.

Je tomu přes třicet let od sametové revoluce. Ke konci nedemokratického režimu viděly Husákovy děti příslib svobodné vlády, který v sobě sametová revoluce nesla. Devadesátá léta dvacátého století přinášela rozkvět podpory nově etablované demokracie, tak stejně i svobodného trhu. Tato podpora byla v té době vyšší v postkomunistických částech světa než na Západě. S trendem vysoké podpory demokratického politického vedení a demokratických hodnot přicházela ruku v ruce optimistická očekávání v nárůst aktivního občanství a participace, navzdory logickým úvahám nebyla tato očekávání naplněna (Linek, Císař, Petrušek, Vrablíková, 2017:12).

Husákovy děti byly formovány v diametrálně odlišném politickém a společensko-ekonomickém prostředí než Mileniálové. V Československu probíhala normalizace. Občané měli velmi omezený přístup k informacím o životě v západním světě. V tehdejším Československu probíhala silná propaganda, lidem nebyl umožněn volný pohyb přes hranice státu a především bylo nemožné projevit nesouhlas s nastoleným režimem (Sborník příspěvků Pavlov, 2014:79).

Husákovy děti se odlišují od generace mileniálů aktivním prožitím transformace politického režimu. Postkomunistický kontext lze vyložit jako specifické prostředí, které je nutné diferencovat od již zavedených demokratických systémů z různých pohledů, jako jsou postoje obyvatel, respekt ke klíčovým institucím demokracie, politické jednání a vlády práva (Rose 2001; Howard 2003 in Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková, 2017:13). Mileniálové vyžadují vyšší životní úroveň a vykazují zájem o odpovědnost za sociální jistoty, zajímají se o rodinné a partnerské vztahy a kladou důraz na osobní uplatnění, zatímco Husákovy děti pokládaly tyto hodnoty na dno žebříčku hodnot (Sborník příspěvků Pavlov 2014:80).

Dalším podstatným rozdílem je volný pohyb za hranice a s ním spojené cestování. Mileniálové se narodili do světa po pádu železné opony s otevřenými hranicemi a celoroční cestování je pro ně neodmyslitelnou součástí života. Generace Husákových dětí zažila otevření hranic až v době, kdy měli založené rodiny, vytyčené cíle a jejich kariéra nabrala určitý směr. Zatímco pro Husákovy děti na cestování nezbylo toliko času Mileniálové obvykle pracují proto, aby mohli posléze cestovat před tím, než založí rodinu (Sborník příspěvků Pavlov, 2014: 80).

1.5. Demokracie

Cílem následujících odstavců je popsat debatu o globálním stavu demokracie pro uvedení čtenáře do obecného kontextu. Huntington (1991) předkládá, že pokroky demokracie nastaly ve třech demokratizačních vlnách, kde vlnou je míněno období, ve kterém počet demokratických režimů výrazně vzrostl. První vlna proběhla mezi roky 1828 a 1926 při americké válce o nezávislost a Velké francouzské revoluci. Druhá vlna proběhla v letech 1943 až 1962, čili během a po druhé světové válce. Od roku 1974 nastala poslední vlna, která se rozšířila po celém světě od jižní Evropy přes Latinské Ameriky až do Asie a konečně do bývalého sovětského bloku. Na začátku poslední vlny bylo ve světě na 46 demokratických režimů vlády, ale brzy „se zdálo, že demokracie nabývá charakteru téměř neodolatelného globálního přílivu procházejícího jedním triumfem za druhým⁷“ (Huntington 1991:20-21). Huntington končí třetí vlnou, ale v akademických pracích se setkáme i se čtvrtou vlnou demokratizace, která se vyznačuje přechody postkomunistických zemí k demokracii (Abushouk 2016; Mc Faul 2002). Do čtvrté vlny zapadá tehdejší Československo, s demokratizací k roku 1989.

Přes to, že pro jedinou definici demokracie akademická obec nenajde konsenzus (viz. četné definice demokracie v Held 2006), zejména pro rozkol mezi individualistickým a kolektivistickým přístupem k těmto definicím (Thomassen 1998), můžeme charakterizovat co je a není demokratické a jaké máme modely demokracie. Napříč zeměmi s demokratickým systémem řízení nalezneme rozdílná politická uspořádání, vyplývající z odlišností jednotlivých zemí, a tak stejně se setkáme s různými přístupy k měření kvality demokracie (Pospíšilová, Krulichová 2018). Při představě dichotomického rozmezí autoritářství a demokracie jako škály, nalezneme mezi oběma hraničními body různé formy vlády, potažmo modely demokracie.

⁷Originál: „(...) democracy seemed to take on the character of an almost irresistible global tide moving on from one triumph to the next (přeložila L. Popovská).

Nalezneme participační a deliberativní teorie demokracie, adjektivní, částečné, hybridní, delegativní a další demokracie a mnoho dalších.

Pro konkretizaci hodnoceného problému zúžíme výběr pohledu na demokracii pro účely této práce na definice Schumpetera (1942, 2004) a Dahla (1989, 2001) nejen pro jejich četnou citovanost (viz Pospíšilová, Krulichová 2018; Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková 2017), ale i pro její vhodnost při hodnocení zkoumaného problému této práce. Schumpeterova (1942) definice vychází z charakteristik demokracie jako je pravidelná a repetitivní férová soutěž o volební hlasy od občanů, z níž vychází vládní a zastupitelské úřady. Dahlova (1989, 2001) definice klade důraz na aktivní i pasivní aktivitu občanů. Dahlův pohled na participaci tvrdí, že právě tím se demokracie odlišuje od jiných vládních forem spolu se svobodou projevu a přístupem k informacím. Tyto dvě definice mají společný hlavní pilíř, a to volební proces a volby jako takové. Obě definice berou výhradně v potaz rovinu jednotlivce

1.5.1. Krize demokracie?

V akademické sféře se setkáváme dichotomií v přístupu ke stavu demokratických hodnot v populaci. Na jedné straně je diskuse o recesi demokracie vycházející z privatizace společných hodnot a individualizaci života jednotlivců, čímž dochází ke zrazování základů demokracie a jejich občanských a hodnotových pilířů. Na druhé straně je interpretace nynějších změn brána jako projev interních proměn. I přesto, že jsou občané kritičtější vůči svým představitelům politik, nežli tomu bylo v minulosti, nemusí to nutně vypovídat o odklonu od demokratických hodnot (Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková, 2017:11).

V akademické sféře se setkáváme s dichotomií v přístupu ke stavu demokratických hodnot v populaci. Na jedné straně je diskuse o recesi demokracie vycházející z privatizace společných hodnot a individualizaci života jednotlivců, čímž dochází ke zrazování základů demokracie a jejich občanských a hodnotových pilířů. Na druhé straně je interpretace nynějších změn brána jako projev interních proměn. I přesto, že jsou občané kritičtější vůči svým představitelům

politik, nežli tomu bylo v minulosti, nemusí to nutně vypovídat o odklonu od demokratických hodnot (Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková, 2017:11).

Většina dosavadních teorií krize demokracie k tomuto fenoménu poskytuje jen částečný pohled (Laruffa 2016:2). Demokracie je v posledních desetiletích celosvětově v recesi. Mnoho Demokracií by mohlo selhat, a to nejen v chudých zemích, ale také ve velkých státech, které stojí na vahách demokracie, jako je Indonésie a Ukrajina. Stav demokracie v Turecku nevyhlíží pozitivně a neexistuje žádná záruka, že se demokracie v brzké době dostane do Thajska nebo Bangladéše. Apatie a nečinnost v Evropě a ve Spojených státech by mohla výrazně snížit překážky novým (ne)demokratickým zvrátům a autoritářským zakořenění v mnoha dalších státech (Diamond 2015:153). Politické hodnoty se mění, obecně je vývoj této situace směřován k větší nedůvěře vůči autoritám a větší touze po odpovědnosti, svobodě a politické volbě (Diamond 2015:154).

Demokratické státy se potýkají s vnitřními překážkami, včetně hospodářské nerovnosti, sociálního nepokoje a politického zmatku, které se projevují narůstajícími nacionalistickými a populistickými hnutími levého i pravého ideologického spektra. Po desetiletích „třetí vlny“ demokracie, která začala v polovině sedmdesátých let a zrychlovala s pádem Berlínské zdi a rozpadem Sovětského svazu, mezi analytiky a tvůrci politik převládá názor, že akcelerace a růst demokracie dosáhla svého přirozeného konce (Taussig, Jones 2018). V celosvětovém měřítku ukazují studie o síle demokracie znepokojivé výsledky. Více zemí zažilo v posledních pěti letech demokratický pokles, spíše než zlepšení, což naznačuje, že můžeme být na pokraji globální demokratické recese (Taussig, Jones 2018:2).

Demokracie je v ohrožení vlivem mnoha faktorů, jako je nízká politická gramotnost mezi občany (Rapeli 2013), snížení členství v politických stranách (Whiteley 2010) vysoká míra nespokojenosti občanů s politickým vedením (Campus a Andre 2014), poměrně vysoká moc

sociálních aktérů, kteří nemají volební povinnost, jako jsou centrální banky, či nadnárodní instituce (Vibert 2007), nízká úroveň důvěry ve vládu a celkově politiku (Hay, Stoker 2009), nízká transparentnost a vysoká složitost řídicích mechanismů (Runciman 2014) a neúčinnost, nebo neúspěšnost politického zastoupení (Shields 2006) a několik po sobě jdoucích let poklesu globální svobody, zrychlující se pokles amerických politických práv a občanských svobod (Abramowitz, McCoy 2019).

Občané demokratických společností se učí podporovat demokracii zpočátku prostřednictvím socializace v adolescentních letech (Dalton 1994; Mishler, Rose 2007; Montero, Gunther, Torcal 1997; Pop-Eleches a Tucker 2017). Další přivyknutí si volení demokratických vlád prožívají občané, kteří si mohou dopřát výsady demokratického občanství, jako jsou politické svobody a vláda, až později v životě (Bratton, Mattes 2001; Evans, Whitefield 1995; Mattes, Bratton 2007; Mattes, Denmark, Niemi 2016a; Mishler, Rose 2002). Demokracie vytváří své vlastní požadavky (Mattes, Denmark, Niemi 2016b) a demokratická vláda postupem času vytváří vysokou úroveň podpory demokracie (Claassen, 2020:1).

V populárních médiích i na akademické půdě se setkáváme s publikacemi zaměřenými na debatu ohledně světa bez demokratického vedení. Izrael od roku 2009 prožívá úpadek zavedené demokracie. Trajektorie španělské politiky ukazuje obdobný model, ve kterém centristické strany ztratily půdu pod nohama pro extrémnější frakce, které často sledují své konkrétní zájmy na úkor demokratických norem a institucí. Maďarsko trpělo koncentrací moci za vlády populistického nacionalisty premiéra Viktora Orbána. V Polsku ztratila vládnoucí pravicová strana Práva a spravedlnosti kontrolu nad Senátem a opoziční stranou. Na Blízkém východě a v severní Africe povzbuzoval nedostatek důsledného mezinárodního vedení, autoritářské pravomoci zapojit se do ničivých válek (Repucci, 2020).

Dalším pohledem je, že spíše než demokracie jako taková je v krizi její legitimita a důvěra v demokracii (Pospíšilová, Krulichová 2018). Objevuje se klesající podpora demokracie v dlouho zavedených demokraciích, a to zejména mezi mladšími generacemi (Denemark, Donovan, Niemi 2016; Foa, Mounk 2016, 2017; Norris 1999; Voeten 2017; Mounk 2018; Claassen, 2020:1). Postkomunistické demokracie se začínají oddalovat od svých původních všeobecných principů. Děje se tak i přes optimistickou reflexi na nové postkomunistické demokratické systémy, kde byla očekávána vyšší podpora demokracie, aktivní občanství a participace jednotlivců. Naopak nově nabyté demokracie se začínají obracet k nacionalistické podobě, jak lze pozorovat například v Maďarsku a Polsku, či k myšlence vedení státu jako firmy, jak vidíme v České republice (Císař, Štětka 2016). Jak u tuzemské, tak u zahraniční podpory demokracie hraje generační hledisko klíčovou roli (Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková, 2017:12), protože případná nepodpora demokracie u mladé generace buduje sociální základnu, která může vést v budoucnosti k možnému posunu z demokratického na nedemokratický režim (Kartous 2016).

Vývoj krize demokracie v postkomunistických zemích ukazuje při v porovnání s déle etablovanými demokratickými systémy, že občané vykazují nižší participaci na politickém životě (Bernhagen, Marsh 2007). Volební účast má klesající charakter (Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková, 2017:14), a objevuje se upouštění od bližšího vztahu voliče s politickou stranou, které je pozorovatelné i v západoevropském kontextu (Mair 2013).

1.5.2. Jsme demokraté?

Evropa se v posledních letech stala negativní, až kritickou vůči politice, jejímu fungování i politikům. Jednotlivce, kteří zastávají tento pohled na věc, lze označit za kritické občany (Dalton 2004, Klingemann 1999). Neznamená to, že kritičtí občané zpochybňují legitimitu demokracie, nebo hledají její alternativu (Klingemann 1999). Navzdory tomu míra podpory demokracie napříč Evropou poklesla na stabilitě (Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková 2017). Oslabení

podpory demokracie pozorujeme jak v západní Evropě (Foa, Mounk 2016), tak i v postkomunistických zemích (Haepfer, Kizilova, Dalton, Welzel 2014). V západních zemích lze pozorovat generační podmíněnost, kde se mladá generace odchyluje od podpory demokracie. To představuje významnou změnu z časového hlediska. V osmdesátých až devadesátých letech dvacátého století byla situace protikladná, mladší generace tíhly k podpoře demokracie více, nežli ty starší (Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková 2017). Pozorujeme snížení podpory základních stavebních kamenů demokracie jako jsou svobodné volby, a naopak se zvyšuje náklonnost k vládě pevné ruky (Foa, Mounk 2016).

Výzkumy European Social Survey (dále jen „ESS“) ukazují na odlišnost vnímání demokracie v západních a postkomunistických zemích. Sociální důvěra je ovlivněna historickým faktem postkomunismu. Oproti tradičně demokratickým zemím, připisují ty postkomunistické slabší význam individuálnímu a sociálnímu kapitálu (Pospíšilová, Krulichová 2018: 124-153).

S otázkou, zda jsou Češi demokraté souvisí faktor spokojenosti s demokracií a její kvalitou. V celkovém vnímání demokracie jsou Češi nejbližší Slovensku a dalším postkomunistickým zemím. Evropané připisují větší váhu v demokracii spravedlivým a nezávislým soudům a čestným volbám. Spokojeni s demokracií budou ti jednotlivci, kteří přikládají velkou váhu hodnotám jako je svoboda, méně spokojeni pak budou ti jednotlivci, kteří se vnímají jako více rovnostářsky zaměření (Pospíšilová, Krulichová 2018: 124-153). Sociologové a politologové s rozmachem demokracie začali zkoumat její kvalitu a s tím spojenou spokojenost a legitimitu demokracie. Záleží na tom, zda demokracie naplňuje očekávání jednotlivce. Úspěšná demokracie je taková, která je legitimním režimem, v níž jsou občané spokojeni (Morlino, Piana 2014). V České republice jsou více spokojeni ti občané, kteří pracují v soukromém sektoru, osoby samostatně výdělečně činné a mladší generace. Nejméně spokojené jsou starší generace, ekonomicky deprivovaní a ti, kteří jsou zaměstnaní ve státním sektoru. Se spokojeností s demokracií se pojí mnoho faktorů, pro Čechy jsou jedny z nejdůležitějších moc a úspěch,

ekonomická stránka, a tak jako ve zbytku Evropy, svoboda. Tudíž čím více bude nastolená demokracie směřovat k dobré ekonomice a svobodě, tím více ji budou Češi podporovat (Pospíšilová, Krulichová 2018) I přes pochybnosti, z výzkumů (Pospíšilová, Krulichová 2018, Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková, 2017) vyplývá, že v České republice převládá náklonnost k demokracii.

1.6. V České republice je trend jiný

Jak bylo zmíněno v předchozích kapitolách, nejen v postkomunistických zemích pozorujeme faktory ohrožující demokracii. Jedním z nich je nízký podíl interpersonální důvěry (Crawford, Lijphart 1995) a nedostatek důvěry v politické instituce (Rose 1994; Mishler, Rose 1997; Miller et al. 1998; Vlachová 2001; Vlachová, Lebeda 2006 in.: Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková, 2017:13). K těmto faktorům se připojuje přesvědčení o tom, že postkomunistické režimy podléhají korupci (Rose, 2001), to podporuje občany v pocitu bezmocnosti a nelibosti k elitám. polečnost tak pomyslně prochází dichotomií na „oni“ a „my,“ kde „oni“ představuje elity s mocí dělat co se jim zlíbí a v jejich opozici stojí bezbranní „my,“ kteří situací nic nenadělají (Potůček 1997).

Chronologický vývoj podpory demokracie v začátku ukazuje na velký zájem o politickou participaci a politiku samotnou (Glenn 2003), postupně se politické nadšení vytrácí. Občané východní Evropy začali být označováni za politicky pasivní a v porovnání s občany z dlouho zavedených demokracií až apatičtí (Barnes 2006; Bernhagen, Marsh 2007), mají menší zájem o politiku, chodí méně k volbám, neúčastní se akcí politických stran ani jiných občanských sdružení, což je pravděpodobně odraz jejich odcizení a apatičnosti (Bernhagen, Marsh 2007).

I přes to, že jsou občané České republiky často označováni jako kritičtí (Dalton 2004) až odcizení (Pharr, Putnam 2000) od politiky, stále zastávají demokratické hodnoty i postoje (Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková, 2017:23). Majoritní část soudobých výzkumů ukazuje na to, že negativní hodnocení politických institucí, politiků a politiky jako takové nemusí vést k recesi legitimacy demokracie, nebo hledání různých alternativ k demokratickým systémům a uspořádáním (Dalton 2004, Norris 1999, 2011).

1.6.1. Legitimita demokratického režimu v ČR

Tato kapitola se zaměřuje na míru podpory demokracie v naší zemi, k jejímu vývoji a profilu těch, jež demokracii podporují. Legitimitou zde míníme kladnou orientaci k demokracii, náklonnost ke stávajícím politickým institucím a vhodnost nastavených pravidel (Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková 2017:23-25). Podpora demokracie je stavebním kamenem legitimacy tohoto politického režimu, naproti tomu v nedemokratických stylech je podpora vynucena silou (Lipset 1994). Demokracie jako nejlepší možný styl vlády se zamlouvá občanům transformujících se zemí především pro příslib ekonomického rozkvětu, ale pokud se vzestup ekonomiky nedostaví, legitimita demokracie upadá (Inglehart, Catterberg 2002), jak bylo popsáno výše (viz kapitola 1.5.1. a 1.5.2.). Zkoumat legitimitu demokracie lze mnoha způsoby, jedním z nich je např. porovnání faktorů, jež demokracii ovlivňují, jako jsou všeobecné demokratické postoje, vnímání demokracie jako nejlepší možný režim a demokratické postoje spolu s ostatními charakteristikami jako je ekonomická situace apod. (Welzel 2007).

Pro zkoumání míry demokracie nejen v České republice byla v průběhu let obvykle využívána komparativní otázka z výzkumů postkomunistických zemí probíhajících od devadesátých let minulého století, jejíž interpretací bylo možné sledovat trend podpory demokracie. Tato otázka postavila do kontrastu autoritářský režim s demokratickým režimem. Pro odpověď na položenou otázku na legitimitu demokracie si mohl respondent vybrat ze tří tvrzení a označit to, se kterým souhlasí. Šlo o 1) Demokracie je systém vlády, který je lepší než jakýkoliv jiný systém, 2) Za určitých okolností je autoritářský režim nebo diktatura lepší než demokracie, 3) Pro lidi, jako jsem já, je jedno, jaký režim vlády existuje (Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková 2017:26). Tímto způsobem lze profilovat respondenty, kteří podporují demokracii (vybrali-li první tvrzení), ty, kteří jsou rezignovaní (vybrali-li třetí tvrzení) a ty, kteří demokracii nepodporují (vybrali-li druhé tvrzení). Tato otázka byla vybrána pro svou longituálnost v procesu měření legitimacy demokracie, jelikož se

nevyskytuje jiná otázka na měření podpory demokracie, která by byla pokládána po obdobné časové rozmezí. Ta šetření, která zaštiťují kratší časové období nejsou natolik vypovídající, aby zachytila proměnu v přístupu k podpoře demokracie ve společnosti.

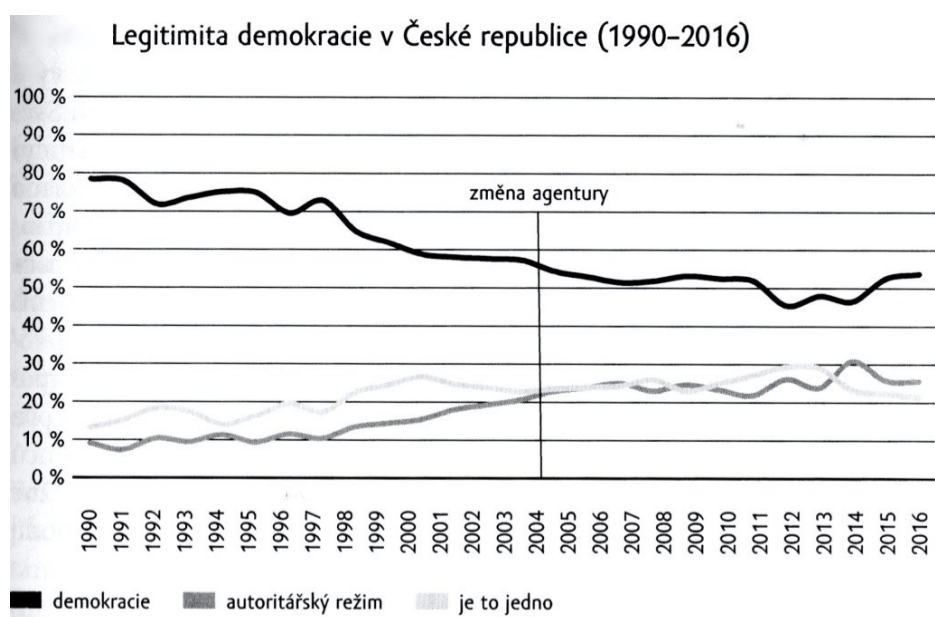
Diskuse na téma přesnosti měření podpory demokracie touto otázkou jsou na místě, jelikož položená otázka má svá omezení. Především poslední tvrzení („Pro lidi, jako jsem já, je jedno, jaký režim vlády existuje“) nelze jednoznačně připsat ani k jedné skupině a druhé tvrzení („Za určitých okolností je autoritářský režim nebo diktatura lepší než demokracie“) nevylučuje, že daný respondent je nespokojen s demokracií a automaticky tak tíhne k vládě pevné ruky. Pro přesnější určení by bylo záhodno porovnat odpověď na tuto kontrastní otázku s odpovědí na otázku, která by uvažovala o podpoře demokracie z jiného úhlu. Nejlépe škálovým měřením, které by vypovídalo o optimálním vzezření politického systému od naprosté diktatury po naprostou demokracii. I v tomto škálovém měření by rezignovaní občané měli možnost útěku volbou hodnot mezi 5 až 8 na měřené škále od 1 do 10. I přes zamýšlené upřesnění interpretace legitimacy demokracie přiložením komparace otázky se třemi možnými tvrzeními spolu se škálovou otázkou, stále vyvstává možnost, že při analýze výsledných dat po součtu podílu odpovědí dvou alternativ nedemokratických lze vyvodit vyšší podíl respondentů příklánějících se k vládě pevné ruky. Obdobně pozorujeme nedostatky škálové otázky, která ztěžuje interpretaci prostředních bodů, jelikož není jisté, kdy je ještě respondent nakloněn demokracii a kde je bod zlomu, ve kterém tíhne k autoritářskému režimu vlády, jelikož nevíme subjektivní vyložení škály každého jednoho respondenta (Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková 2017:26-28).

Linek v knize *Občanství a politická participace* (2017) interpretuje očištěná⁸ data zkoumající odpovědi na výše zmíněnou otázku na legitimitu demokracie (s přihlédnutím na

⁸ Vynechání chybějících odpovědí

její omezení), v níž si respondent mohl vybrat ze tří tvrzení. Analyzoval data získaná v Centru pro výzkum veřejného mínění (dále jen CVVM) z let 2004, a 2007-2016, a data z publikace o politických kulturách v postkomunistické Evropě od Ulrama a Plassera (2003), kteří se zaměřili na devadesátá léta minulého století. Pomocí těchto dat demonstruje vývoj legitimacy demokracie v České republice mezi lety 1990 a 2016.

Tabulka 1 Legitimita demokracie v České republice mezi lety 1990 a 2016

Zdroj: Ulram, Plasser (2003: 42-43) k rokům 1990-1999 a 2001; CVVM k rokům 2004, 2007-2016 in Linek, Císař, Petrůšek, Vráblíková (2017:28).

Z interpretace tabulky vyplývá, že v první polovině devadesátých let byla demokracie určena jako nejlepší možný systém vlády státu alespoň 70 % respondentů, nicméně od roku 1998 pozorujeme snížení podpory demokracie u veřejnosti, a to až k nynějším 50 %. Pozoruhodně v současné společnosti si druhé tvrzení („Za určitých okolností je autoritářský režim nebo diktatura lepší než demokracie“) vybralo cirka 20 % dotazovaných. Třetí tvrzení („Pro lidi, jako jsem já, je jedno, jaký režim vlády existuje“) bylo zvoleno taktéž 20 % dotazovaných (viz tabulka 1.) (Linek, Císař, Petrůšek, Vráblíková 2017:29).

Současná česká společnost je v porovnání s vyspělými západními společnostmi více kritická k demokracii. Za použití stejného znění položené otázky šetření zjistila, že na severu Evropy je podpora demokracie u obyvatel nejvyšší, v Norsku 88 % a v Dánsku 93 % (Gunther, Montero 2006: 51, in Linek 2017). Směrem na západ podpora klesá, Velká Británie je na 76 %, Belgie 70 % a Irsko 63 % (Gunther, Montero, Torcal 2007:349 in Linek 2017).

V postkomunistických státech je podpora demokracie obdobná s hodnotami naměřenými v Česku, tedy okolo 50 %. Pokles legitimacy demokracie je možný sledovat na časové ose, kde byla podpora vyšší na počátku devadesátých let minulého století. Dalším faktorem je ekonomická výkonnost země, lze vyzorovat korelaci mezi HDP země a podporou demokracie. Občané západních evropských států inklinují k demokracii více, než občané postkomunistických zemí (Pospíšilová, Krulichová 2018:149).

1.6.2. Jak se Češi staví k demokracii

Zdánlivě jednoduchá otázka, co si představíme při slovu demokracie, má mnoho odpovědí. V současné fluidní společnosti (Bauman 2017) je nelehké předpovědět, co se bude odehrávat v příštích desetiletích, naše společnost je proměnlivá, individuálně orientovaná, ale zároveň globální. Naše země prošla režimovou změnou vcelku nedávno, co si tedy Češi představí pod pojmem demokracie, na čem jim záleží?

Kromě výše zmíněných definic demokracie (viz kapitola 1.5.) lze obecně říci, že demokracie je svoboda od vlády pevné ruky, kde mají občané vliv na politická rozhodnutí (Simonson 1998). Tato změna proběhla pro Čechy v tzv. třetí vlně (Huntington, 2008), a zatímco tradiční demokracie měly ráz graduálního rozšiřování, demokracie na našem území byla demokratizace skoková. Představíme-li si demokracii jako např. vládu lidu, jak napovídá přímý překlad slova demokracie z řečtiny, je nutností zaručení podpory politických elit a veřejnosti (Dahl 2001). Přímá vláda lidu ale není pro moderní demokracii možnou variantou

(Šaradín 2007). Pod demokracií si jednotlivec může představit mnoho věcí, jde o multidimenzionální koncept. Někdo si představí odpovědnou vládu, jiný přímou demokracii, svobodné volby, společnost, která je rovnostářská. Definice demokracie spolu s jejími charakteristickými znaky budí rozkol v odborné literatuře. Proto je nutné zamyslet se nad tím, co si představují čeští občané pod tímto pojmem a jaké složky demokracie jsou pro ně nejvíce důležité a jaké nejméně.

Hledisko porozumění demokracie jednotlivcem je důležité, neboť udržení demokracie spočívá na širokém přijetí demokratických principů a hodnot (Pospíšilová, Krulichová 2018:109). Pozorování legitimacy demokracie je prováděno porovnáním politické reality s ideální demokracií (Magalhaes 2014). Absence všeobecně platné definice demokracie stěžuje výzkum postojů k demokracii v širokém měřítku (Pospíšilová, Krulichová 2018) a naplnění očekávání o ideální demokracii se odráží ve formě demokracie, ve které se jednotlivci nachází. Představa této ideální demokracie se liší v pojetí jedince a společnosti (Canache 2012; Baviskar, Malone 2004). Hodnocení fungování demokracie může být také podmíněno představou o ideální demokracii (Baviskar, Malone 2004).

1.6.3. Podpora jednotlivých aspektů demokracie

Výzkumy se shodují na tom, že společenské a subjektivní představy se liší v tom, co demokracie znamená a obnáší (viz. Baviskar, Malone 2004; Schedler, Sarfiels 2007; Carlin, Singer 2011; Ferrín, Kriesi 2016). Subjektivní představy o demokracii ovlivňují hodnocení jejího fungování, spokojenosti jednotlivců a ne/tíhnutí k alternativním formám vlády (viz. Fuchs 1999; Baviskar, Malone 2004). Proto je stěžejní, jaká je podpora mezi občany. Jakým atributům demokracie přiřkládají větší důležitost. V Evropě převládá podpora aspektu spravedlivé justice, kde nejsou mezi jednotlivci vytvářeny rozdíly, a férové a svobodné volby (Pospíšilová, Krulichová 2018:125). Otázkou tedy zůstává, jakým směrem se orientují

konkrétně Češi, spíše na eliminaci společenských rozdílů, rovnostářský přístup ke svobodě, participaci na rozhodování, etc.?

Jak lidé preferují aspekty demokracie oproti ostatním zemím demonstrují ve své knize Pospíšilová a Krulichová (2018), potažmo i kniha Občanství a politická participace v České republice (Link, Císař, PetrušekVráblíková, 2017:66). Pospíšilová a Krulichová při svém výzkumu vycházely z výzkumu ESS a vybrali patnáct atributů, které si občané spojují s demokracií. Ty byly hodnoceny na škále od 0 do 10, kde 0 představuje atributy, které dle respondentů nejsou důležité pro demokracii a 10 jsou atributy s mimořádnou důležitostí pro demokracii. V potaz byli bráni ti respondenti, podle nichž byly dané atributy demokracie důležité. Hodnoty byly porovnáány s hodnotami ostatních zemí. Výsledky jsou v tabulce 2.

Tabulka 2 Pořadí důležitosti jednotlivých atributů demokracie

	ČR	Průměr zemí
Soudy mají zacházet s každým stejně	1	1
Svobodné a férové parlamentní volby	2	2
Sdělovači prostředky by měly poskytovat občanům spolehlivé informace	3	5
Soudy mohou zastavit vládu, pokud překračuje svou pravomoc	4	4
Vláda by měla vysvětlovat svá rozhodnutí voličům	5	3
Vládní strany mají být za nekvalitní práci potrestány ve volbách	6	7
Média mají mít možnost svobodně kritizovat vládu	7	11
Občané by měli mít možnost říct poslední slovo k nejdůležitějším politickým tématům hlasováním v referendech	8	10
Opoziční strany mají mít možnost svobodně kritizovat vládu	9	9
Vláda by měla chránit všechny před chudobou	10	6
Politické strany nebo kandidáti by měli nabízet vůči sobě jasnou alternativu	11	13
Přistěhovalci mají mít právo volit, pouze stanou-li se občany státu	12	14
Ochrana práv menšin	13	8
Voliči mohou před volbami diskutovat se svými známými o politických otázkách	14	15
Vláda by měla přijmout opatření ke snížení rozdílů ve výši příjmů	15	12

Zdroj: ESS 6⁹ (2012) in Pospíšilová, Krulichová (2018:113).

⁹ K nalezení na: https://www.europeansocialsurvey.org/download.html?file=ESS6e02_4&y=2012

Z tabulky vyplývá, že napříč Evropou občané nacházejí konsenzus při shledání stejného jmenovatele, tím je rovnost před soudy. Shoda v Evropě zaznívá ve třech základních pilířích demokracie, a to férové parlamentní volby, vláda vysvětlující svá rozhodnutí a ona zmíněná rovnost před soudy. Na druhé straně z české perspektivy položky „Ochrana práv menšin“, „Voliči mohou před volbami diskutovat se svými známými o politických otázkách“ a „Vláda by měla přijmout opatření ke snížení rozdílů ve výši příjmů“ jsou v důležitosti až na konci tabulky.

Jiné formulování otázek demonstruje subjektivní míru podpory daných aspektů demokracie, na rozdíl od výzkumu ESS (např. 2012), kde byla zkoumána důležitost daných aspektů pro demokracii. Společný mají tyto výzkumy záměr, a to zvýraznit charakteristické rysy demokracie (Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková 2017:66).

Tabulka 3 Důležitost jednotlivých charakteristik demokracie

(procento lidí, kteří považují daný aspekt demokracie za důležitý)

	2014	
	procenta	průměr 0-1
rovnost před zákonem	82	0,81
politici berou v úvahu názory občanů	79	0,78
ochrana práv menšin	66	0,68
<i>odpovídající životní úroveň pro všechny</i>	76	0,76
větší účast lidí na rozhodování*	79	0,77
občanská neposlušnost*	60	0,63
právo neúčastnit se voleb*	77	0,77
dodržování demokratických práv za každých okolností	76	0,76
<i>zdravotní péče pro všechny</i>	94	0,91
ztráta občanských práv pro odsouzené za vážný zločin*	65	0,68
volební právo v národních volbách pro lidi s trvalým pobytem*	46	0,54

Zdroj: ISSP (2004 a 2014) in Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková 2017:68; upraveno.

Z tabulky 3. lze vyčíst, že 4 z 5 Čechů považují aspekty, které můžeme kategorizovat jako demokraticky liberální, za důležité. Jedná se o otázky ohledně ochrany menšin, rovnosti před zákonem, přihlížení k názoru veřejnosti ze strany politiků a zdravotní péče dostupné pro všechny. Další otázky můžeme kategorizovat jako sociálně demokratické (v tabulce jsou vyznačeny kurzívou). Zbylé hodnoty označené hvězdičkou se nepojí ani k dimenzi demokraticky liberální, ani k dimenzi sociálně demokratické. Celkově však v české společnosti dle očekávání převládá model liberálně demokratický, spadají do něj atributy neodmyslitelně patřící k demokracii. V tabulce vidíme, že vyšší váha je připisována aspektům jako je svoboda v různých podobách, svobodná politická volba, rovnost před zákonem, spolehlivá informovanost ze strany médií s možností kritiky vlády a vládu práva. Na opačném konci hodnot pak opět stojí ochrana práv menšin. (Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková 2017:67-69).

Důležitý aspekt je spolehlivost informací, které se objevují ve sdělovacích prostředcích, jelikož jedním ze stěžejních atributů demokracie je poskytování spolehlivých informací ze strany médií. Diskuse na toto téma je živější v poslední době. Informace ve sdělovacích prostředcích nejsou vždy relevantní a prověřené, je snadné najít řadu jak pravdivých, tak klamných informací. V soudobé společnosti jsme se stali svědky mnoha dezinformačních proudů a hnutí, tato doba tak může být označována za *postfaktickou* (Pospíšilová, Krulichová 2018:114). Vedení politických kampaní a chování jednotlivých politiků, potažmo politických stran je touto skutečností ovlivněno. Převládají emoce a pravda je na ústupu v tzv. postfaktické politice, větší důraz je kladen na populismus (Müller, 2017). Kriticky pohlížet na informace získané v médiích a na internetu je pro rozhodovací proces voličů stěžejní a odráží se i v kvalitě demokracie (Dahl 2001). Vystává tedy otázka, kdo je více ovlivněn dezinformacemi (viz Lusková 2020) a zda se dokážou všechny generace v přehršli informací z různých zdrojů vyznat stejně.

1.6.4. Podpůrci a odpůrci demokracie

Navzdory tomu, že česká společnost vyznává převážně demokracii, objevují se v ní i ti, kteří by raději volili alternativní uspořádání politické moci, ať už návrat komunismu, či vládu pevné ruky postrádající volby i parlament. Pozorujeme dlouhodobý pokles legitimacy demokracie o 25 až 30 %, což lze shledat pro nastolenou demokracii alarmujícím (Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková 2017: 23-39). Z časového hlediska bývají hodnotová hlediska a postoje k demokracii stabilní, souvisí s primární socializací (Weil 1987) a reagují na změny vyvolané nějakým vážným rozporem se sociálním okolím (Rokeach, 1973). Společnost, jež si zakládá na tradičních a konzervativních hodnotách po dlouhou dobu zůstává konzervativní (Pospíšilová, Krulichová 2018). Nicméně předpovědi stálé hladiny legitimacy demokracie ze začátku poslední dekády dvacátého století se dnes dají označit za bláhové (Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková 2017). V utváření politických preferencí se v zemích s poměrně nedávnou komunistickou historií podpora demokracie odvíjí nejen od primární socializace, ale především i procesu celoživotního učení (Misher, Rose 2007).

Věkový rozdíl je patrný v tom, kdo je podpůrce a kdo odpůrce demokracie. Nalézáme generační rozdílnost. Starší generace ovlivněné v primární socializaci nedemokratickým režimem. Starší generace nostalgicky vzpomínají na nedemokratické vedení státu a více tíhnou k vládě pevné ruky nežli příslušníci mladších generací, kteří spíše akcentují demokracii (Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková 2017).

Tabulka 4 Legitimita demokracie a podpora nedemokratických režimů pro generace (2004-2014); upraveno

	LEG		NEDEM		KOM		VUDCE	
	2004	2014	2004	2014	2004	2014	2004	2014
celkem	57	46	25	30	14	19	16	19
<i>generační příslušnost</i>								
narozen do roku 1934	46		35		28		16	
1935–1944	47	35	35	47	23	38	21	18
1945–1954	49	37	34	38	20	33	18	20
1955–1964	61	47	19	32	11	22	13	19
1965–1974	64	39	20	28	7	14	17	20
1975–1984	63	55	16	28	6	14	12	16
1985 a později		56		21		8		19

Zdroj: CVVM 12-2004, 2-2009, 2-2014 in Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková (2017:34)

V tabulce 4 nalezneme hodnoty podpory, legitimacy demokracie zanesené do sloupce *LEG*, dále ve sloupci *NEDEM* vidíme hodnoty podpory nějakého nedemokratického režimu, ve sloupci *KOM* jsou demonstrovány hodnoty podpory komunismu samotného a sloupec *VUDCE* představuje podporu vlády pevné ruky neboli vlády vůdce, jenž by neměl ani parlament. Hodnoty jsou uváděny v procentech. Hodnoty vypovídající o legitimitě, čili ty ve sloupci *LEG*, byly zjišťovány za pomoci hodnocení odpovědí na otázku, která respondentům podává tři tvrzení: 1) Demokracie je systém vlády, který je lepší než jakýkoliv jiný systém, 2) Za určitých okolností je autoritářský režim nebo diktatura lepší než demokracie, 3) Pro lidi, jako jsem já, je jedno, jaký režim vlády existuje. Hodnoty ve sloupcích *KOM*, *NEDEM*, a *VUDCE* byly zjištěny analýzou těch, kteří se domnívají, že bychom se měli buď vrátit ke komunistickému režimu, zvolit nedemokratickou alternativu, či mít vůdce bez voleb a parlamentu, čili se jedná o dichotomickou proměnnou (Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková 2017:32).

Dalším faktorem ovlivňujícím legitimitu demokracie je vzdělanost, ta ovlivňuje hladinu schopnosti rozhodnout se na základě výše informovanosti (Dalton 1984). Vzhledem k tomu, že v komunistickém režimu bylo nesnadné naplňovat svůj osobnostní rozvoj, měli by ti

jedinci, jež jsou nyní více vzdělaní, volit spíše demokracii než jiný způsob vlády. (Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková 2017:35). Toto tvrzení je také potvrzeno, viz. tabulka 4.1, kde vidíme, že demokracii podporovalo 75 % v roce 2004 a v roce 2014 65 %. U těch, kteří dosáhli maturitní zkoušky pozorujeme vyšší procenta podpory demokracie než u těch s nižším vzděláním, kteří podporují demokracii v obou rocích méně, ale stále demokracie procentuálně lehce převažuje.

Tabulka 5 Legitimita demokracie a podpora nedemokratických režimů pro vzdělanost (2004-2014); upraveno

	LEG		NEDEM		KOM		VUDCE	
	2004	2014	2004	2014	2004	2014	2004	2014
<i>vzdělání</i>								
základní	47	34	34	43	25	31	22	23
střední bez maturity	50	39	27	34	16	21	17	24
střední s maturitou	63	51	20	26	10	17	14	15
vysokoškolské	75	62	20	20	8	13	13	12

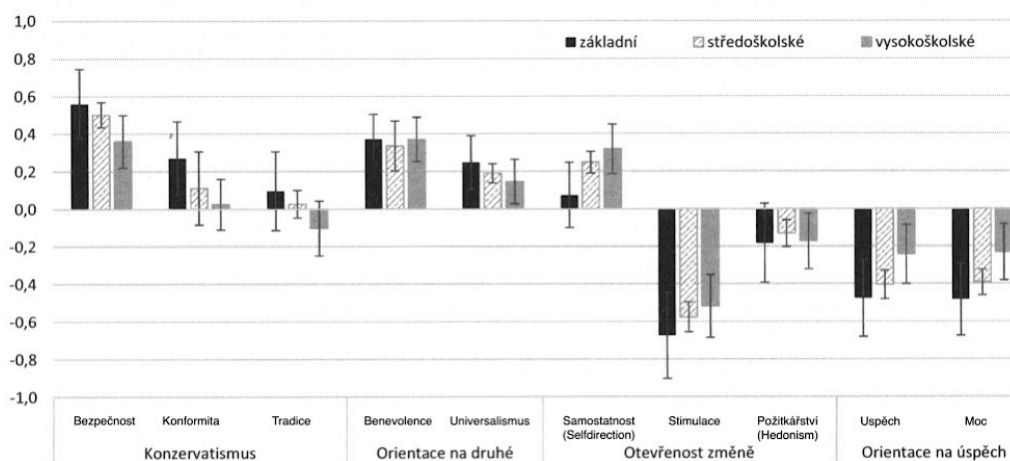
Zdroj: CVVM 12-2004, 2-2009, 2-2014 in Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková (2017:34)

Pozn.: Data v tabulce byla získána stejným způsobem, jako data v tabulce 4.

Vzdělávání jako jeden z nejstěžejnějších sociálních faktorů, má významný vliv na utváření hodnotových orientací. Výzkumy Schwartze (2006) a Kohna a Schoolera (1983) obecně demonstrují korelaci mezi vzděláním a hodnotami jako stimulace, universalismus a samostatnost. Zejména vysokoškolské vzdělání, jež podporuje flexibilitu jedince, spolu s jeho stimulací a otevřeností má významný vliv na universalismus a samostatnost (Schwartz 2006; Kohn, Schooler 1983). Vyšší vzdělání podporuje otevřenost k netradičním hodnotám a snižuje poddanost společenským normám a zvyklostem, stejně jako konformním hodnotám (Pospíšilová, Krulichová 2018: 30).

Situace v České republice ukazuje odchylku v korelaci mezi vysokoškolským vzděláním a universalismem, či orientací na druhé. Podobnost se zahraničními výzkumy nalezneme při pohledu na méně vzdělané skupiny, u nich převládá tradice a konformismus spolu s bezpečností (viz tabulka 5.1).

Tabulka 5.1. Preference hodnot dle vzdělání v ČR

Zdroj: ESS 7¹⁰ (2014) in Pospíšilová, Krulichová (2018:32); upraveno.

Pozn.: Hodnoty zanesené do tabulky byly získány škálou Portrait Values Questionnaire, kde respondenti udávají každému výroku hodnotu od 1 do 6 kde je pro tento konkrétní případ použita opačná strategie, než u tradiční PVQ škály, a to 1 znamená *vůbec se mi nepodobá* a 6 znamená *velmi se mi podobá*.

Dalším rozlišujícím faktorem pro to, kdo je příznivcem a kdo odpůrcem demokracie je sociální status, pokud se na něj díváme finanční optikou. Rozdělíme-li respondenty do pěti kategorií podle jejich příjmu, zjistíme, že skupina s nejnižším příjmem podporuje demokracii nejméně. V roce 2004 podporovalo demokracii v nejnižší příjmové skupině 41 % respondentů a v roce 2014 toto číslo kleslo na 34 %. Na druhém konci spektra je nejvyšší příjmová skupina, která v první vlně šetření vykazuje hodnoty podpory demokracie 76 %, ovšem ani tato příjmová skupina se nevyhnula trendu úpadku podpory demokracie a

¹⁰ Dostupné z:

https://www.europeansocialsurvey.org/docs/round7/survey/ESS7_data_documentation_report_e03_2.pdf

její procentuální skóre kleslo o 10 procentuálních bodů na 65 %. Nicméně hodnoty nejvyšší příjmové skupiny jsou konstantně nízké v kategoriích nedemokratických režimů (viz tabulka 6).

Tabulka 6. Legitimita demokracie a podpora nedemokratických režimů pro příjmové skupiny (2004-2014); upraveno

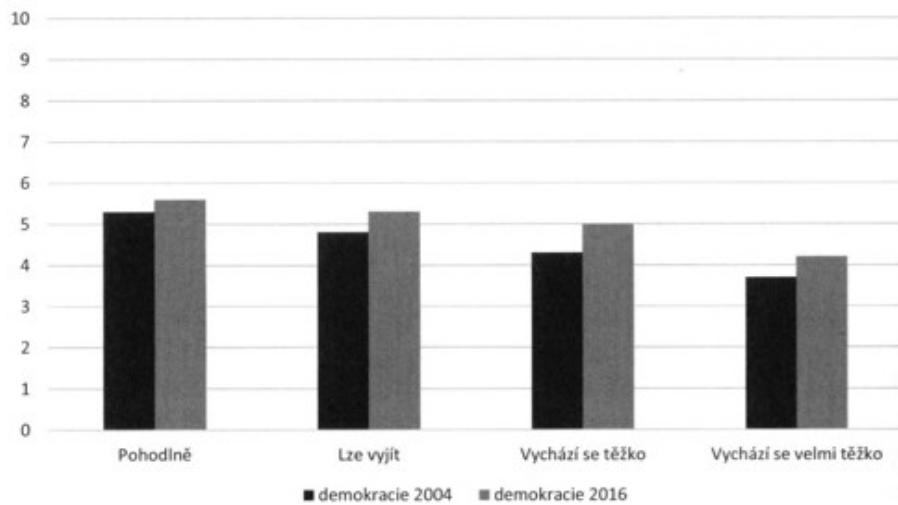
	LEG		NEDEM		KOM		VUDCE	
	2004	2014	2004	2014	2004	2014	2004	2014
<i>příjem domácnosti</i>								
1 kvintil (nejnižší)	41	34	35	45	28	41	19	23
2. kvintil	52	39	30	39	20	25	18	25
3. kvintil	50	41	26	33	12	19	19	22
4. kvintil	73	54	17	25	7	12	13	17
5. kvintil (nejvyšší)	76	65	10	12	2	4	8	9

Zdroj: CVVM 12-2004, 2-2009, 2-2014 (Linek, Císař, Petrušek, Vrábliková 2017:34).

Pozn.: Data v tabulce byla získána stejným způsobem, jako data v tabulce 4 a 5.

Nejen spokojenost makroekonomického stavu celého státu, ale i mikroekonomické hledisko příjmu (průměrný příjem rodiny) zrcadlí podporu demokracie v republice. Respondenti, jež uvedli, že s příjmem domácnosti vycházejí těžko, či velmi těžko, v obou ročnících hodnotili demokracii skeptičtěji než ti, kteří volili zbylé dvě varianty. Z tabulky 6.1. lze vyčíst korelace mezi hodnocením spokojenosti s fungováním demokracie v České republice a průměrného příjmu domácnost v letech 2004 a 2016. I přes to, že se celkové hodnocení spokojenosti s fungováním demokracie zvýšilo od roku 2004, ti, kteří nevychází dobře s příjmem domácnosti, hodnotí fungování demokracie hůře, než ti, kteří nemají problém vystačit si s průměrným příjmem domácnosti.

Tabulka 6.1. Hodnocení spokojenosti s fungováním demokracie v ČR dle průměrného příjmu domácnosti

Zdroj: ESS 2 (2004)¹¹, ESS 8 (2016)¹² in Pospíšilová, Krulichová (2018:102).

Socio-ekonomická perspektiva má vliv na legitimitu demokracie, konkrétně příjem a vzdělání. Skupiny s nižším sociálním statusem jsou méně nakloněné k demokracii, a skupiny vyššího statusu jeví vyšší zájem pokračovat v nastoleném systému (Rose, Mishler, Haerpfer 1998).

Další skupinou jsou respondenti kategorizovaní dle politické příslušnosti. V České republice je legitimita demokracie odvozena od politické orientace jednotlivců, ne od politické orientace vlády (Pospíšilová, Krulichová 2018:102). Vyšší příklon k demokracii mají ti, jež se nachází na levo-pravé politické škále napravo a nejméně ti, kteří se nachází nalevo. (Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková 2017:35) U této skupiny opět přichází ve hru výše zmíněná primární socializace (Weil 1987), a taktéž výše zmíněná vzdělanost, která má vliv na míru schopnosti rozhodnout se na základě hladiny informovanosti (Daltona 1984). S podporou demokracie se váže i spokojenost s fungováním demokracie, jelikož je

¹¹ Dostupné z:

https://www.europeansocialsurvey.org/docs/round2/survey/ESS2_data_documentation_report_e03_7.pdf

¹² Dostupné z:

https://www.europeansocialsurvey.org/docs/round8/survey/ESS8_data_documentation_report_e02_1.pdf

pravděpodobnější, že jedinec, který je s fungováním demokracie spokojen, bude nadále demokracii podporovat (Pospíšilová, Krulichová 2018; Morlino, Piana 2014). V České republice je spokojenost s fungováním demokracie podmíněna různými faktory, výrazné jsou pak hodnocení rodinné ekonomické situace (viz tabulka 6.1) a hodnocení státní ekonomiky. Lze pozorovat korelaci mezi hodnocením rodinné ekonomické situace a hodnocení spokojenosti s demokracií (Pospíšilová, Krulichová 2018).

1.6.5. Generační podmíněnost podpory demokracie v České republice

V předchozí části jsme se zabývali podporou demokracie a jejích aspektů, zaměřili jsme se na to, jak se postoje k demokracii liší v jednotlivých sociálních skupinách. Očekávané podobnosti jedinců, jež se narodili v podobném období, v přístupu k podpoře demokracie se potvrdily.

V této části budeme věnovat pozornost teoretickým podkladům pro rozdílnosti podpory demokracie pozorované u jednotlivých generací. V části *podpůrci a odpůrci demokracie* byla zmíněna kontinuita a relativní stabilita v postojích k demokracii. Jinými slovy, radikální změna se neodehraje z roku na rok. Taková změna se pojí spíše s generačním výměnou (umírání příslušníků starší generace) a generační rozlišností. Změna podpory a politických hodnot je s velkou pravděpodobností spojena s dobou, kdy se člověk narodil a v jakém režimu prožil primární socializaci (Weil 1987).

Rané dospívání je obdobím, kdy se ztvárňuje prvotní *politická socializace*. Politické hodnoty jsou nejnáchylnější ke změně ve věkové období mezi třináctým a patnáctým rokem věku (Adelson, O'Neil 1966; Adelson, Beall 1970; Sears 1975; Berti 2005;), v tzv. *vnímavé období* (Sears, 1975). Toto období je o to víc důležité, jelikož k němu dochází pouze jednou za život, není repetitivní (Mannheim 1952). V období dospívání si jedinec hledá svou identitu, s níž je spojeno i politické vyhranění (Erikson 1968). Adolescent je ovlivňován médii, školou, a ostatními aktéry, kteří jsou sami ovlivňováni informacemi, které jsou jim podávány.

Na základě zahraničních studií lze předpokládat, že podpora demokracie bude vyšší u těch jednotlivců, kteří byli politicky socializováni v demokratické společnosti, jelikož jsou preference hodnot a legitimita režimu utvářeny v raných fázích života a jen zřídka se mění (Sears, Levy 2003; Kornberg, Clarke 1983). Tím pádem můžeme očekávat u té skupiny, jež byla politicky socializována v nedemokratickém režimu, nižší podporu demokracie a demokratických hodnot. Je nutné vytknout, že tyto předpoklady jsou velmi teoretické, jelikož nelze předpokládat, že hodnoty orientované na demokracii si občané osvojili až se změnou komunistického režimu na demokratický. K tomuto bodu lze dodat, že politická socializace v době komunistického režimu byla ovlivněna faktem, zda jedinec vyrůstal v proti-režimním či pro-režimním prostředí, kde mohl snadno, či nesnadno pěstovat prodemokratické ideje (Linek, Císař, Petrůšek, Vráblíková 2017:42).

Napříč světem pozorujeme rozdílné hodnoty v podpoře demokracie z hlediska generace a také z hlediska politické historie dané země. Z výzkumů (Foa Mounk 2016, Karp, Millazo 2015) vyplývá, že mladé generace se v soudobých společnostech s tradiční demokracií v Evropě a ve Spojených státech naklání více k alternativám nastolených demokracií, než tomu bylo v minulosti. Z hlediska generační podmíněnosti podpory demokracie nalezneme odlišné procesy v postkomunistických zemích a zemích tradičně demokratických na západě Evropy.

S pomocí kohortní analýzy lze určit, jakou měrou je demokracie spolu s jejími alternativami podporována různými generacemi. Na základě Mannheimovy teorie kohort jedinců (1952), jež byli narozeni a vyrostli v jednom sociálním kontextu, historickém období a kteří sdílí obdobné preference, životní postoje a hodnotové orientace, lze předpokládat, že viditelné mezigenerační odlišnosti budou nabývat na hodnotě v takové moderní společnosti, která nabývá na rychlosti co do společenských změn.

Dle Schwartze (2005 a 2006) je z životního cyklu jedince viditelný interní posun v preferencích, kde vyšší věk koreluje s vyšší preferencí konzervativních hodnot a klesá důraz na požitkářství, samostatnost a stimulaci. V momentě ustálení života jedince, při

stabilní pozici na trhu práce, usazení se v rodině, přichází ústup sebestředných hodnot v prioritním žebříčku, jako je stimulace, úspěch, či moc. Altruisticky zaměřené hodnoty, jako je orientace na druhé, benevolence a universalismus s věkem stoupají (Schwartz 2006).

Výzkumy ze zahraničí se shodují, že podpora režimu odkazuje na postoje a hodnoty, jež jsou usazené hluboko, nabyté v raných fázích života a není jednoduché je změnit (Kornberg, Clarke 1983; Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková 2017). Podpora demokracie by tedy měla být vyšší u generací socializovaných v demokracii a nižší u generací, které byly politicky socializovány v nedemokratickém režimu.

Země s poměrně novou demokracií měly vysoká očekávání od nového režimu, ale zároveň měly čerstvou zkušenost s nedemokratickým režimem, výsledkem toho byla skeptičnost k nově nastolené demokracii (Pospíšilová, Krulichová 2018:100). Neundorf (2010) předpokládal, že větší spokojenost s demokracií se dostaví spolu s generační výměnou. Na datech ESS lze pozorovat očekávaný pokles spokojenosti s fungováním demokracie spojený s nárůstem věku.

Postoje k demokracii jsou spjaty s příslušností k určité generaci a ovlivněny ostatními faktory, které se mohou navzájem podmiňovat. Generační příslušnost ovlivňuje jak vzdělání, tak levo-pravou orientaci, starší generace se řadí spíše napravo a mají průměrně nižší úroveň institucionálního vzdělání (Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková 2017). Vzdělání má vliv na příjmy, lidé s vyššími příjmy mají vyšší dosažené vzdělání (Dalton 1984; Schwartz 2006; Kohn, Schooler 1983).

2. Metodologická část

Tato část práce se zabývá metodologií výzkumu. Předloží popis aspektů výzkumu, analýzy dat a jejich interpretaci, dále cílovou skupinu, hypotézy, výzkumné otázky, cíle a výzkumný problém. Pozornost je věnována designu výzkumu, výzkumnému prostředí, tedy statistickému programu SPSS Statistics, tomu, jak probíhal sběr dat a v neposlední řadě výběr statistických metod, i omezení provedeného výzkumu. Závěrem je rozebrána volba proměnných a jejich popis.

Cílem výzkumu bylo porovnat demokratické hodnoty v České republice mezi generací Mileniálů a generací Husákových dětí, a přispět tak pohledem na ne/podporu demokracie v naší zemi z hlediska těchto dvou nemnoho vzdálených generací, které prožily politickou socializaci v odlišném režimu a pro svou časovou blízkost se teoreticky mohou ovlivňovat (na příbuzenský vliv nebere výzkum potaz, tento vliv je výhradně teoretický).

2.1. Výzkum

Povaha výzkumu je kvantitativní. Při získávání dat tedy neprobíhala žádná interakce s dotazovanými respondenty. Zkoumán byl datový soubor z European Social Survey (dále jen ESS) 6. kola z roku 2012. Kvantitativní metoda byla využita především pro vysokou a signifikantní průkaznost zkoumaného fenoménu ve společnosti.

Data z ESS 6. kola byla podrobena statistické analýze v SPSS. K výzkumu a rozboru byly využity kontingenční tabulky a logistická regresní analýza, která ukazuje na nezávislý vliv každé proměnné při kontrole vlivu ostatních proměnných. Proměnné byly rozděleny dle generační příslušnosti respondenta čili podle věku respondenta, době jeho narození a době sběru dat.

Data byla nejprve očištěna a převedena do požadované formy. Následně proběhla kontrola dat pomocí frekvenčních tabulek a nástroji popisné statistiky. Dále byly vyřazeny chybějící

hodnoty. Další na řadě byla popisná statistika se svými výstupy v podobě tabulek a různých typů grafů. Dále přichází samotná analýza dat na základě jedné z mnoha statistických metod, v případě tohoto výzkumu se jednalo o kontingenční tabulky, a binární logistická regresní analýzu.

2.2. Cílová skupina

Pro zjištění demokratických hodnot v České republice a jejich porovnání byly vybrány dvě generace a to tzv. *Mileniálové*, zastupující skupinu, která prožila celý svůj život v demokratickém režimu a kontrastní generace v českém prostředí označovaná jako *Husákovy děti*. Generace Mileniálů je pro potřeby této práce ohraničena rokem narození od roku 1988 do roku 2004 (viz. kapitola 1.3.1). Generace Husákových dětí je ohraničena rokem narození 1970 do roku 1987. Motivace výběru těchto dvou generací vzešla z faktu, že i přes to, že k sobě mají výše zmíněné generace blízko na časové ose, byly ve svém životě ovlivňovány diametrálně odlišnými faktory. Vyrůstali a dospívali v odlišném (politickém) prostředí. Výzkum porovnává demokratické hodnoty mezi generacemi, ne pohnutky, které respondenty k jejich rozhodnutí vedly.

Generace Mileniálů i generace Husákových dětí jsou popsány výše v této práci. Proto budou nyní nastíněny výhradně v číslech a definicích validních pro kvantitativní výzkum. Kritériem výběru byl především věk respondenta ergo příslušnost do jedné z výše definovaných generací.

2.3. Hypotézy a výzkumné otázky

První hypotézou je, že *Čeští Mileniálové nevykazují nízkou podporu demokracie*¹³, jak vidíme v jiných státech, kde se Mileniálové odklání od podpory demokracie. Tato hypotéza nachází podporu ve výzkumu provedené Sociologickým ústavem v roce 2016, při kterém bylo zjištěno, že zástupci mladé generace v České republice v 58 % souhlasili s tvrzením,

¹³ H₀: Čeští Mileniálové nevykazují nízkou podporu demokracie.
H₁: Čeští Mileniálové vykazují nízkou podporu demokracie.

že demokratická forma vlády je formou nejlepší (Kudrnáč 2016). Což napovídá tomu, že i přes to, že se v zahraničních výzkumech zjistilo, že se u mladé generace podpora demokracie nerozvíjí (Denemark, Donovan, Niemi 2016; Foa, Mounk 2016, 2017; Norris 1999; Voeten 2017, Claassen, 2020:1), v České republice je tomu jinak (viz. Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková 2017:12; Pospíšilová, Krulichová 2018).

Druhá hypotéza byla stanovena na základě studia literatury a průzkumu podpory a nepodpory demokracie v jiných zemích. *V České republice je signifikantní rozdíl v podpoře demokratických hodnot mezi generací dětí a mileniálů*¹⁴. Tato hypotéza si klade za cíl zjistit, zda česká populace bude následovat stejný trend jako zbytek světa, kde je rozdíl ve vnímání a podpoře demokracie mezi generacemi. Na české scéně by tomu tak teoreticky nemuselo být především díky přežívající zkušenosti s nedemokratickým režimem. Státy s poměrně čerstvou nedemokratickou historií mají jiný vývoj pohledu na demokracii a vývoje demokratických hodnot, než země tradičně demokratické (viz. Misher, Rose 2007; Neudorf 2010; Karp, Millazo 2015; Foa Mounk 2016; Pospíšilová, Krulichová 2018). Pro testování hypotéz v SPSS Statistics bylo využito *p-hodnoty* indikující chybovost při zamítnutí hypotézy s *hladinou významnosti* $\alpha = 0,05$ ¹⁵ čili 5 % proto, abychom mohli usoudit, zda se jedná o statisticky významný rozdíl mezi testovanými proměnnými, či nikoli.

2.4. Využitá data

V případě tohoto výzkumu jsou využita data již existující v elektronické podobě, konkrétně ESS z roku 2012, 6. kola, tím je eliminováno riziko chyby při vlastním přepisu, či vlastní tvorbě datových souborů a matic pro zvýšení kvality výzkumu. Data byla očištěna a převedena do podoby potřebné pro provedení konkrétních analýz.

Metodou dotazování pro 6. kolo ESS výzkumu v roce 2012 byly rozhovory s vybranými respondenty v domácnostech a papírové dotazníky. Sběr dat měl formu stratifikovaného

¹⁴ H_0 : *V České republice je signifikantní rozdíl v podpoře demokratických hodnot mezi generacemi H a M*

H_1 : *V České republice není signifikantní rozdíl v podpoře demokratických hodnot mezi generacemi H a M*

¹⁵ V případě, kdy je *p-hodnota* nižší než *hladina významnosti* α , nulovou hypotézu zamítáme a visa versa.

náhodného adresního výběru ze 430 oblastí v ČR, aby byla docílena reprezentace struktury krajů a velikosti obcí. Dotazováni byli jedinci dlouhodobě žijící v ČR, kteří dosáhli 15. roku věku a více. Dále jen ti, kteří šest a více měsíců (trvale) žili v ČR, nemuseli být národností Češi, stačilo, když se česky domluvili (Evropský sociální výzkum: Instrukce tazatelům 2013: 3-6).

Při sběru těchto konkrétních dat, která byla získána prostřednictvím dotazníků byla struktura následující: hlavní částí dotazníku byly otázky označené A, B, zaměřené na trávení dne, základní názory na společnosti, politiku atd. Otázky C zaměřené na společenský život, vyznání, diskriminaci. Otázky D zaměřené na sebehodnocení, životní problémy a jejich řešení. Pro tento výzkum je nejdůležitější sekce E neboli hlavní otázky, zaměřené na fungování demokracie v ČR, důležité aspekty, vztahy k minoritám, svobodu projevu, ekonomickou nerovnost a chudobu, hodnocení institucí (soudů, stran, vlády, atd.). Poslední byly sociodemografické otázky F. Vedlejší strukturu dotazníku tvořily otázky HF v podobě Schwarzovy škály hodnotových orientací (verze pro muže a ženy) a metodologické testovací otázky IF v podobě jiných formulací a jiných škál.

2.5. Výzkumné prostředí

Výzkum proběhl v prostředí statistického nástroje softwaru IBM programu SPSS Statistics. Tento nástroj se řadí mezi statistické systémy rozšířené po celém světě, alternativou by byl statistický program R, SAS, či Statistica, které by podaly podobné výsledky. Program SPSS byl vybrán pro jeho uživatelsky příjemné prostředí a také proto, že je nejvyužívanějším programem při studiu sociologie na FSV UK.

3. Analýza dat

Závislou proměnnou použitou v případě odpovídání na otázku, zda „*je v České republice signifikantní rozdíl v podpoře demokratických hodnot mezi generací Husákových dětí a Mileniálů,*“ jsou demokratické hodnoty. Demokratické hodnoty jsou myšleny rovné zacházení před soudy, svobodné a férové parlamentní volby, média poskytující spolehlivé informace, soudy zastavující vládu, vládní strany trestány ve volbách, vláda vysvětlující svá rozhodnutí občanům, média kritizující vládu, opozice mající možnost kritizovat vládu, politické strany nabízející odlišné alternativy, voliči diskutující o politice před volbami, ochrana práv menšin, vláda beroucí v potaz jiné vlády EU. Hodnoty zaměřující se na sociálně demokratickou vizi, například vláda ochraňující občany před chudobou a vláda redukující příjmové nerovnosti. Hodnoty mapující inkluzivní aspekt demokracie jako je hlasování migrantů ve volbách. Hodnoty měřící podporu přímé demokracie jako je hlasování v referendech o důležitých věcech a podpora práv menšin. (Evropský sociální výzkum ESS, 2012, in: Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková, 2017:66). Demokratické hodnoty byly měřené na datovém souboru ESS 6. ročníku z roku 2012. Tato data obsahují odpovědi na otázky, které požadovali po respondentech odpovědi týkající se demokracie a hodnot spojených s tímto tématem. Takovéto výzkumy bývají hojně využívány k měření podpory demokracie a demokratických hodnot (Dalton 2004, Mattes, Bratton 2007 a Norris 2011) a při měření demokratické nálady (Claassen, 2020). Jedná se o jeden z největších evropských sociálních výzkumů a jeden z nejpoužívanějších mezinárodních výzkumů v evropské sociologii, který probíhal ve více než 30 zemích Evropy. Sleduje změny v chování, životních podmínkách a postojích v evropských společnostech. Hlavním tématem výzkumu byly postoje k demokracii, k důležitým institucím a podobně. Výzkum měl aktuální zaměření na mapování důvěry v instituce a celkově demokracii, jež v poslední době upadá, zaměřil se na interpretaci jevů, jež jsou součástí úpadku důvěry demokracie v naší společnosti (Evropský sociální výzkum: Instrukce tazatelům 2013: 3).

V minulých letech byla v komparativních studiích postkomunistických zemí využívána pouze jedna otázka na zjištění legitimacy demokracie, která stavěla do kontrastu demokracii a autoritářský režim vlády (viz. kapitola 1.6.1), kde respondenti vybírali ze tří tvrzení pouze jedno, se kterým souhlasili¹⁶. Tento výzkum měří podporu demokracie jiným způsobem, a to proměnnou z baterie otázek mapujících změny v životních postojích, v chování a životních podmínkách v evropských společnostech. Proměnná využitá při výzkumu této práce zkoumala, jak důležité je pro respondenta žít v zemi, ve které se vládne demokraticky. Použití této otázky s sebou nese jistá omezení, tak jako je tomu u jakékoliv otázky. Tato omezení práce vysvětluje v dalším odstavci.

3.1. Omezení dat

Podíváme-li se na otázku typickou pro výzkum podpory demokracie pro naše území, která staví do kontrastu autoritářský režim a demokracii, je třeba brát v potaz, že ti, kteří odpověděli spíše odtažitě na otázku preference vládního režimu ve stylu „je mi jedno, jaký zde bude režim,“ nevyjádřili náklonnost ani k autoritářskému, ani k demokratickému režimu. Respondenti kteří považují demokracii za nejlepší možný způsob vedení státu nejspíše určují spodní hranici těch, kteří chtějí žít v režimu demokratickém a je dle jejich názoru legitimní. Více versa vrchní hranici těch, kteří chtějí žít v demokratickém režimu stanovují ti, kteří považují autoritářský režim za lepší volbu nežli demokratický. (Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková, 2017:28). Podobně je tomu u otázky, se kterou pracuje výzkum této práce. Otázka byla při sběru dat položena následovně „Jak je pro Vás důležité žít v zemi, ve které se vládne demokraticky? Vyberte odpověď od 0 do 10, kde 0 je „není to vůbec důležité“ a 10 je „mimořádně důležité.“ s možností zaškrtnuté varianty „Nevím“. Máme tedy škálu od 0 do 10, potřebujeme rozčlenit respondenty do kategorií na ty, kteří jsou příznivci demokracie, čili je pro ně důležité žít v zemi, kde se vládne demokraticky a ty pro které to důležité není. Ti, kteří odpověděli na příklad „5“ jsou nevyhranění, příliš jim

¹⁶ Tvrzení zněla: (1) Demokracie je systém vlády, který je lepší než jakýkoli jiný systém. (2) Za určitých okolností je autoritářský režim neboli diktatura lepší než demokracie. (3) Pro lidi, jako jsem já, je jedno, jaký režim vlády existuje (Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková, 2017:26).

nezáleží na tom, zda žijí v demokratické zemi nebo ne. Získáváme tedy třetí skupinu, a to neutrální respondenty. Ideálním rozdělením pro tuto otázku je rozdělení do tří skupin dle vybrané odpovědi. Respondenti, kteří vybrali na škále hodnotu 0 až 3 podporují demokraticky nejméně, ti, kteří vybrali 4 až 6 spadají do neutrální skupiny a ti, kteří vybrali 7-10 podporují demokracii nejvíce.

Tato otázka, jak si lze povšimnout z jejího znění, se nezabývá tím, zda by dotazovaný respondent volil jiný režim než demokracii. Nezabývá se ani tím, zda dotazovaný vyhledává alternativy k demokracii. Ukazuje, jak moc je demokracii nakloněn prostřednictvím vyjádření svého názoru a to, jak je důležité žít v demokraticky vedené zemi. Je nutné kriticky pohlédnout na tuto otázku a její data, stejně jako na všechna ostatní data a říct si, že pokud respondent řekl, že není důležité žít v demokraticky vedené zemi, nemusí to nutně znamenat, že nepodporuje demokracii, teoreticky by mohl i přes toto tvrzení být příznivcem demokracie. Otázka neměří, zda by respondent za určitých okolností podporoval autoritářský režim. Otázka měří hladinu podpory demokracie, ne opaku. S přihlédnutím k omezení této otázky, bylo přistoupeno k analýze.

Data udávají hodnoty popisující stav společnosti v roce 2012. Proto je nutno zdůraznit generační hledisko dat v případě cílové skupiny: v generaci Mileniálů jsou ti, kteří v roce 2012 dovršili 18 až 26 let, v generaci Husákových dětí jsou ti, kteří v roce 2014 dosáhli věku 27 až 44 let.

3.2. Zkoumané proměnné

Proměnné jsou logicky uspořádané vlastnosti, či charakteristiky zkoumaných jednotek (Mareš, Rabušič, Soukup 2015:33). Jako hlavní proměnnou můžeme označit rok narození a posléze generační příslušnost daného respondenta čili proměnnou „yrbrn“ neboli „year of birth“ čili rok narození. Tato proměnná byla překódována do tří subkategorií, aby odpovídala potřebám našeho výzkumu. Generace s přiřazeným číslem 1 představuje Husákovy děti, respondenty narození mezi lety 1970 a 1987, pod číslem 2 jsou pak

Mileniálové, respondenti narození od roku 1988 až 2004. Ve třetí kategorii jsou respondenti narození v ostatních letech. Tyto roky byly vybrány s přihlédnutím k době sběru dat, což je rok 2012 a s přihlédnutím k definicím obou generací, které jsou udány v teoretické části (viz. kapitola 1.3. a 1.4.). Dále pomocí příkazu *Filter* nebo definování generací ve výpočtu bylo docílení selekce dat, která spadají právě do těchto dvou generací.

Pro zkoumání podpory demokracie a zjišťování, jakou míru podpory demokracie vykazují čeští Mileniálové (čili první výzkumné otázky „*Vykazují Mileniálové v ČR nízkou podporu demokracie*“), byla klíčová proměnná B18d „Jak je pro vás důležité žít v zemi, ve které se vládne demokraticky?“ („How important it is for you to live in democratically governed country?“), kde respondenti odpovídali na škále od 0 do 10, kde 0 bylo „Není to vůbec důležité“ a 10 „Mimořádně důležité“. Rozčlenění proměnné je následovné, pokud se respondent domnívá, že žít v zemi, ve které se vládne demokraticky je důležité až extrémně důležité (vybral odpověď 7 až 10) lze říci, že jde o podporce demokracie. Pokud si dotazovaný myslí, že není nikterak důležité žít v zemi, kde se vládne demokraticky (vybral odpověď 0-3) můžeme říci, že demokracii nepodporuje.

Obvykle se podpora demokracie v Evropě zkoumá prostřednictvím tří otázek (popsáno v kapitole 1.6.1) kde respondent volí mezi třemi tvrzeními, např.: „Demokracie je systém vlády, který je lepší než jakýkoliv jiný systém,“ „Za určitých okolností je autoritářský režim nebo diktatura lepší než demokracie“ a „Pro lidi, jako jsem já, je jedno, jaký režim vlády existuje“, tím otázka stavěla do kontrastu autoritářský a demokratický režim (Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková 2017:26). Nicméně při položení otázky na podporu demokracie jinak než ve zmíněném znění, lze naměřit podporu demokracie v rozmezí až o 30 procentuálních bodů jinak, a to mezi 60 až 90 procenty (Linek 2010). Využitím proměnné B18d z ESS 6. kola z roku 2012 můžeme nahlédnout na podporu demokracie z jiného, neobvyklého, úhlu pohledu. Otázka „Jak je pro vás důležité žít v zemi, ve které se vládne demokraticky?“ nepokládá v kontrast autoritářský a demokratický režim a neměří, zda by respondenti tíhli k alternativám demokracie. Měří hladinu podpory demokracie optikou důležitosti prožití

života v demokraticky vedené zemi, což je posléze v této práci vyjádřeno přehledně v procentech. Otázka se nezaměřuje na to, zda jsou respondenti proti demokracii, či neutrální vůči režimu vlády, ale měří, zda respondenti podporují demokracii, zda je pro ně důležité žít v demokraticky řízené zemi. Pro účely této práce je analýza této otázky ještě specifičtější, jelikož se zaměřuje na odpovědi respondentů z určitých generací (generace Husákových dětí a Mileniálů). Tato proměnná byla dále rozdělena dle odpovědí respondentů na ty, kteří podporují demokracii, ergo jim přijde důležité žít v zemi, ve které se vládne demokraticky (vybrali odpověď na škále 7-10), dále na ty, kteří jsou nevyhranění (vybrali odpověď na škále 4-6) a ty, kteří nejméně podporují demokracii, nepřipadá jim důležité žít v zemi, ve které se vládne demokraticky (vybrali odpověď na škále 0-3).

Pro zodpovězení druhé výzkumné otázky „*Nalezneme v ČR signifikantní rozdíl v podpoře demokratických hodnot u generace Mileniálů a Husákových dětí?*“ byly zkoumány proměnné popisující atributy demokracie. Šlo o otázky E1 až E16 (zaměřené na fungování demokracie v ČR a její důležité aspekty atd. viz kapitola 2.4.), kde respondenti odpovídali na škále od 0 = „Není to pro demokracii obecně vůbec důležité“ po 10 = „Je to pro demokracii obecně mimořádně důležité“. Tyto otázky byly pro výzkum této práce dále přejmenovány (viz. závorka):

- E1: „Jak je podle vás pro demokracii obecně důležité, aby parlamentní volby byly svobodné a férové?“ („Svobodné a férové parlamentní volby“)
- E2: „Jak je podle vás pro demokracii obecně důležité, aby voliči diskutovali se svými známými o politických otázkách před tím, než se rozhodnou, koho volit?“ („Voliči mohou diskutovat se svými známými o politických otázkách“)
- E3: „Jak je podle vás pro demokracii obecně důležité, aby jednotlivé politické strany nebo kandidáti nabízeli vůči sobě navzájem jasnou alternativu?“ („Politické strany nebo kandidáti nabízejí vůči sobě jasnou alternativu“)
- E4: „Jak je podle vás pro demokracii obecně důležité, aby opoziční strany mohly svobodně kritizovat vládu?“ („Opoziční strany mohou svobodně kritizovat vládu“)

- E5: „Jak je podle vás pro demokracii obecně důležité, aby sdělovací prostředky mohly svobodně kritizovat vládu?“ („Sdělovací prostředky mohou svobodně kritizovat vládu“)
- E6: „Jak je podle vás pro demokracii obecně důležité, aby sdělovací prostředky poskytovaly občanům spolehlivé informace, aby si mohli vytvořit úsudek o vládě?“ („Sdělovací prostředky by měly poskytovat občanům spolehlivé informace“)
- E7: „Jak je podle vás pro demokracii obecně důležité, aby byla ochraňována práva menšin?“ („Ochrana práva menšin“)
- E8: „Jak je podle vás pro demokracii obecně důležité, aby občané mohli hlasováním v referendech říct poslední slovo k nejdůležitějším politickým tématům?“ („Občané mají prostřednictvím hlasování v referendech poslední slovo k nejdůležitějším politickým tématům“)
- E9: „Jak je podle vás pro demokracii obecně důležité, aby přistěhovalci měli právo volit v parlamentních volbách pouze tehdy, když se stanou občany státu?“ („Přistěhovalci by měli mít právo volit v parlamentních volbách pouze tehdy, když se stanou občany státu“)
- E10: „Jak je podle vás pro demokracii obecně důležité, aby soudy zacházely s každým stejně?“ („Soudy by měly zacházet s každým stejně“)
- E11: „Jak je podle vás pro demokracii obecně důležité, aby soudy mohly zastavit vládu v případě, že překračuje svou pravomoc?“ („Soudy mohou zastavit vládu v případě, že překračuje svou pravomoc“)
- E12: „Jak je podle vás pro demokracii obecně důležité, aby byly vládní strany potrestány ve volbách, pokud odvedly nekvalitní práci?“ („Vládní strany by měly být potrestány ve volbách za nekvalitní práci“)
- E13: „Jak je podle vás pro demokracii obecně důležité, aby vláda chránila všechny občany před chudobou?“ („Vláda by měla chránit všechny občany před chudobou“)
- E14: „Jak je podle vás pro demokracii obecně důležité, aby vláda vysvětlovala svá rozhodnutí voličům?“ („Vláda by měla vysvětlovat svá rozhodnutí voličům“)

- E15: „Jak je podle vás pro demokracii obecně důležité, aby vláda přijala opatření ke snížení rozdílů ve výši příjmů?“ („Vláda by měla přijímat opatření ke snížení rozdílů ve výši příjmů“)
- E16: „A jak je podle vás pro demokracii obecně důležité, aby politici, předtím než učiní rozhodnutí, vzali v úvahu názory dalších evropských vlád?“ („Politici by měli vzít v úvahu názory dalších evropských vlád, než učiní rozhodnutí“) (Evropský sociální výzkum: Instrukce tazatelům 2013: 44).

Pomocí těchto otázek byla zjišťována podpora jednotlivých aspektů demokracie v České republice. Pro výzkum v této práci jsou dále tyto proměnné přejmenovány pro snazší analýzu na:

2.1. Shrnutí a interpretace dat

V teoretické části této práce bylo přiblíženo pozadí zkoumané problematiky. Konkrétně k rozboru obou generací, objasnění demokracie a jejího stavu v České republice a polemikou nad tím, zda bude trend úpadku demokracie v ČR jiný spolu s ohlédnutím za generační podmíněností podpory demokracie v naší zemi. Spolu s informacemi z metodologické části, kde práce vysvětluje, co je zkoumáno, definuje cílovou skupinu, popisuje data, která jsou při výzkumu využita, udává hypotézy spolu s výzkumnými otázkami a podává informace o zkoumaných proměnných, můžeme nyní přistoupit k ověřování hypotéz a výzkumných otázek této práce.

Nejprve se práce zaměřuje na výzkumnou otázku směřující na Mileniály. Zní takto: „Vykazují Mileniálové v ČR nízkou podporu demokracie?“. Jak bylo zmíněné v teoretické části, pozorujeme pokles podpory demokracie v tradičně demokratických zemích, a to zejména u mladších generací (Denemark, Donovan, Niemi 2016; Foa, Mounk 2016, 2017; Norris 1999; Voeten 2017, Claassen, 2020:1). U postkomunistických demokratických zemí byla podpora z počátku vysoká a postupně začala klesat (Císař, Štětka 2016). Jak u tuzemské, tak u zahraniční podpory demokracie hraje generační hledisko klíčovou roli (Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková, 2017:12), protože případná nepodpora demokracie u mladé generace buduje sociální základnu, která může vést v budoucnosti k možnému posunu z demokratického na nedemokratický režim (Kartous 2016) (viz. kapitola 1.5.1.). Jak tomu tedy bude v České republice se práce snaží zjistit pomocí zkoumání sekundárních dat ESS 6. kola z roku 2012.

„Vykazují Mileniálové v ČR nízkou podporu demokracie?“

Než práce přistoupí k samotnému testování, je nutné upřesnit, co je nízká podpora demokracie. Můžeme se podívat chronologicky na podporu demokracie v ČR kde v první polovině 70. let minulého století sledujeme podporu demokracie u více než 70% české společnosti (Linek 2010). Na konci devadesátých let minulého století pozorujeme pokles

podpory demokracie v ČR o dvacet procentních bodů na cca 50 % (CVVM 2015). Vidíme tedy pokles na nižší hladinu podpory. Pracovně pro účely této práce a jejího výzkumu budeme považovat hladinu 50 % a méně za nízkou. Vykáží-li čeští Mileniálové podporu na padesáti a méně procentech, zamítneme nulovou hypotézu a připustíme si fakt, že se České republice trend z ostatních zemí nevyhnul.

Po prozkoumání datového souboru v programu SPSS byla vybrána proměnná *yrbrn*, která podává informaci o roku narození respondenta. Tato proměnná byla očištěna příkazem *Missing values* a rozdělena do dvou subkategorií odpovídajících záměrům výzkumu této práce. Analýza pracovala s proměnnou „*yrbrn*“ (*year of birth*) a s proměnnou „*implvd*“ (*important to live in democratically governed country*) vyjadřující souhlas s tvrzením „Jak je pro vás důležité žít v zemi, ve které se vládne demokraticky?“. Tyto dvě proměnné byly po očištění překódovány a podrobeny regresní binární analýze a dále zkoumány za pomoci kontingenčních tabulek.

Nejdříve práce přistoupí k rozboru binární logistické regresní analýzy. V otázce zkoumání toho, zda Mileniálové v ČR vykazují nízkou podporu demokracie, bylo postupováno následovně; po výše zmíněném překódování proměnných „*implvd*“ a „*yrbrn*“ na proměnné „*demo*“ a „*generace*“. Proměnná „*generace*“ byla znovu překódována na dvě proměnné vyjadřující příslušnost k určité generaci. Z tohoto kroku vyloučily proměnné „*HusD*“ (Husákovy Děti) a „*Mileniálové*“. Proměnná „*demo*“ byla překódována na „*demokracie*“ tak, aby nabývala dvou hodnot a byla tak vhodná pro analýzu, jako závislá proměnná. Indikátory jsou proměnné „*HusD*“ a „*Mileniálové*“.

Nejprve zjistíme vhodnost modelu pro tuto analýzu dle Nagelkerkova R^2 ve výstupu „*Model Summary*“. *Nagelkerke R Square* (R^2) je upravenou verzí *Cox and Snell's R Square*. Nagelkerkovo R^2 vysvětluje podíl rozptylu v závislé proměnné spojené s indikátory. Jeho hodnota se pohybuje mezi 1 a 0. V případě této analýzy nabývá hodnoty 0,016. Dále test koeficientů ukazuje hodnotu *Sig* .002. To naznačuje, že nedochází k ovlivnění.

V testování je pokračováno rozborem tabulky Logistické regresní analýzy vlivu generací na podporu demokratických hodnot (viz tabulka I.).

Tabulka I. Logistická regresní analýza vlivu generací na podporu demokracie

	B	Sig	Exp (B)
Husákovy děti	.455	0.001	1.576
Mileniálové	.652	0.001	1.919

Zdroj: Výpočty autora na datech ESS6 2012. Binární logistická regrese

V tabulce I. ve sloupci *B* pozorujeme regresní koeficienty, ty vysvětlují vliv nezávislé proměnné na závislou proměnnou. Tento ukazatel vysvětluje, o kolik se změní hodnota proměnné závislé, když se závislá proměnná zvedne o jednotku, záporná hodnota poukazuje na negativní vztah proměnných (Mareš, Rabušič, Soukup 2015:368). Koeficienty jsou v tomto případě kladné, tímto můžeme předpovědět, že obě generace podporují demokracii. Sloupec *Sig* znázorňuje statistickou významnost. *Sig* v našem případě nenabývá 0, lze z toho vyvodit, že generace nemá statisticky významný vliv na podporu demokracie. Sloupec *Exp (B)* ukazuje na pravděpodobnost výskyt jevu podpory demokracie. Pokud hodnota nedosahuje 1 je pravděpodobnost výskytu jevu nízká. Vidíme tedy, že pravděpodobnost nastání jevu podpory demokracie přesahuje 1 u obou generací. Obě generace pravděpodobně podporují demokracii.

Dalším krokem v testování jsou kontingenční tabulky. Při pracování s kontingenčními tabulkami, využíváme příkazu *Crosstabs*. Docílíme jimi párového srovnání. V našem případě šlo o porovnání proměnné vyjadřující, jak je pro respondenta důležité žít v zemi, ve které se vládne demokraticky (operacionalizace a zdůvodnění výběru této proměnné naleznete v kapitole 3.2.) spolu s kódovanou proměnnou *Generace*, která se dělí na generace Husákových dětí a Mileniálů.

Výsledek analýzy je reprezentován v tabulce II. *Podpora demokracie mezi generacemi* (viz níže) v podobě kontingenčních tabulek. Vidíme v ní počet respondentů z jednotlivých

generací, kteří vybrali odpověď na otázku Jak je pro vás důležité žít v zemi, ve které se vládne demokraticky na škále od 0 do 10, kde 0 znamená „Není to vůbec důležité“ a 10 „Je to extrémně důležité“ Zjišťujeme tím odpověď na jednu z výzkumných otázek této práce a to, zda čeští Mileniálové vykazují nízkou podporu demokracie. Obdobnou otázku testovali Foa a Mounk (2016) na datech World Values Surveys z let 2005 až 2014. Otázka ale neměla škálu od 0 do 10 jak je využito pro výzkum této diplomové práce, nýbrž od 1 do deseti. Výzkumníci také zkoumali pouze nejvyšší možnou odpověď na tuto otázku. Při těchto kritériích zjistili, že pouze 33 % holandských Mileniálů vnímá žití v demokraticky vedeném státě jako nejvíce důležité. Na 30 % amerických Mileniálů žití v demokraticky vedené zemi označilo jako mimořádně důležité (Foa, Mounk 2016). Výzkum této práce má u stejné otázky jiná kritéria a jinou stupnici. Zároveň se výzkum neomezuje pouze na nejvyšší možnou odpověď, jelikož určit jako podpůrce demokracie pouze ty, kteří na škále od 0 do 10 zvolili jen a pouze 10 by z analýzy vyloučilo ty, pro které je žití v demokratické zemi důležité a velmi důležité. Dále analýza v této práci nezkoumá pouze jeden aspekt (nejvyšší možnou podporu demokracie), výzkum se orientuje na to, zda Mileniálové v ČR vykazují nízkou podporu demokracie, ne nízkou podporu nejvyšší možné odpovědi na tuto otázku, jako to udělali Foa a Mounk (2016).

Tabulka II. Podpora demokracie mezi generacemi (kontingenční tabulky)

Jak je pro vás důležité žít v zemi, ve které se vládne demokraticky?		Husákovy děti	Mileniálové
0	N respondentů % v generaci Není to vůbec důležité	4 0.7%	1 0.4%
1	N respondentů % v generaci	6 1.0%	2 0.9%
2	N respondentů % v generaci	3 0.5%	2 0.9%
3	N respondentů % v generaci	7 1.2%	2 0.9%
4	N respondentů % v generaci	9 1.5%	4 1.8%
5	N respondentů % v generaci	31 5.3%	11 4.9%
6	N respondentů % v generaci	43 7.3%	11 4.9%
7	N respondentů % v generaci	78 13.2%	26 11.7%
8	N respondentů % v generaci	108 18.3%	59 26.5%
9	N respondentů % v generaci	104 17.6%	33 14.8%
10	N respondentů % v generaci Mimořádně důležité	197 33.4%	72 32.3%
	Celkem respondentů	590	223

Zdroj: Výpočty autora na datech ESS6 2012.

Pozn.: Tabulka znázorňuje vztah mezi podporou demokracie a příslušnosti k dané generaci, kde N značí počet respondentů, jež zvolilo určitou variantu. Tabulka by měla být čtena takto např. 197 respondentů z generace Husákových dětí zvolilo na škále od 1 do 10 variantu „10“ z celkových 590 dotazovaných v jejich generaci a v generaci Mileniálů tak učinilo 72 respondentů z celkových 223 dotazovaných v dané generaci. V generaci Husákových dětí 33.4 % respondentů zvolilo, že žít v zemi, ve které se vládne demokraticky je mimořádně důležité.

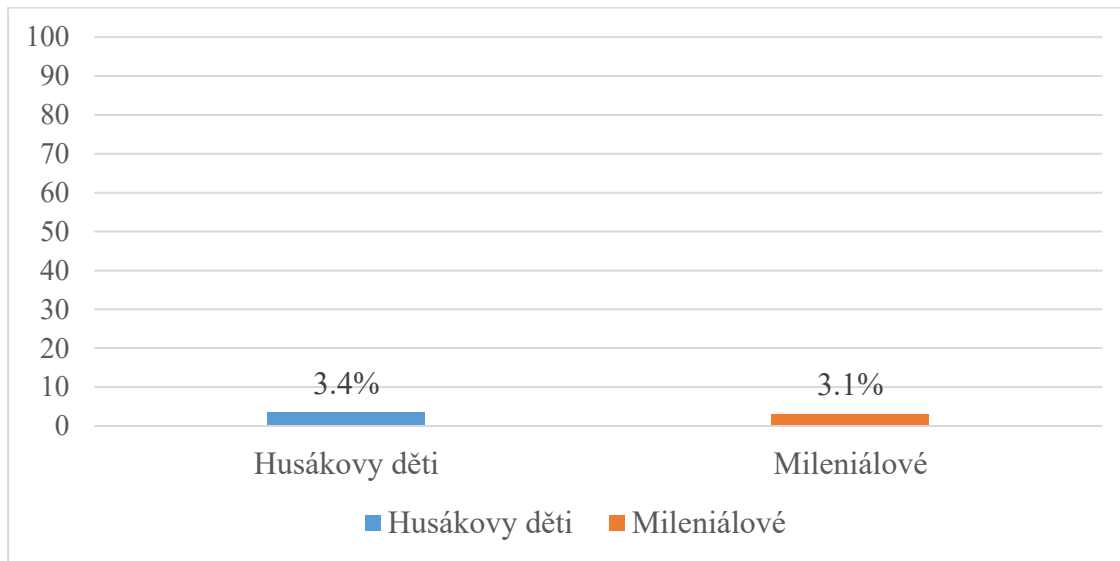
Pro užší přiblížení rozdílů mezi generacemi jsou vybrány odpovědi od 0 do 3 jako hodnoty vyjadřující nízkou podporu demokracie a na druhém konci škály hodnoty od 7 do 10 jako hodnoty představující vysokou podporu demokracie a jsou porovnány jejich rozdíly. Z rozdílu naměřených procentuálních hodnot z tabulky I. můžeme vyzorovat, o kolik procent se podpora demokracie se v generaci Mileniálů a Husákových liší (viz Příloha I a II a Graf I a II).

Příloha I. Rozbor rozdílů nízké podpory demokracie mezi generacemi

0 (není důl.)	= 0,7–0,4	= 0,3 %	= Husákovy děti vidí demokracii jako naprosto nedůležitou o 0,3 % častěji, než Mileniálové
1	= 1,0–0,9	= 0,1 %	= Husákovy děti vidí demokracii jako nedůležitou na hladině 1 o 0,1 % častěji, než Mileniálové
2	= 0,5–0,9	= -0,4 %	= Mileniálové volili nedůležitost žití v dem. na hladině 2 o 0,4 % častěji, než Husákovy děti
3	= 1,2–0,9	= 0,3 %	= Husákovy děti vidí demokracii jako nedůležitou na hladině 3 o 0,3 % častěji, než Mileniálové

Z rozboru vyplývá, že Husákovy děti a Mileniálové vnímají demokracii obdobně. Jako nedůležitou ji vnímá jen hrstka dotazovaných v obou generacích a to konkrétně 20 z dotazovaných 590 Husákových dětí (3,4% respondentů z řad Husákových dětí) a 9 z dotazovaných 223 Mileniálů (3,1% respondentů z řad Mileniálů). Rozdíl mezi generacemi je statisticky nesignifikantní. To přináší výsledek, že ve vnímání nedůležitosti demokracie se generace shodují v tom, že demokracie nedůležitá není.

Graf I. Žít v demokratické společnosti není důležité

Zdroj: Výpočty autora na datech ESS6 2012.

Pozn.: Elaborovány byly součty procentuálních hodnot pro možnosti 0 "Není vůbec důležité", 1, 2 a 3 které respondenti volili na škále od 0 do 10. Data byla dělena dle dané generace.

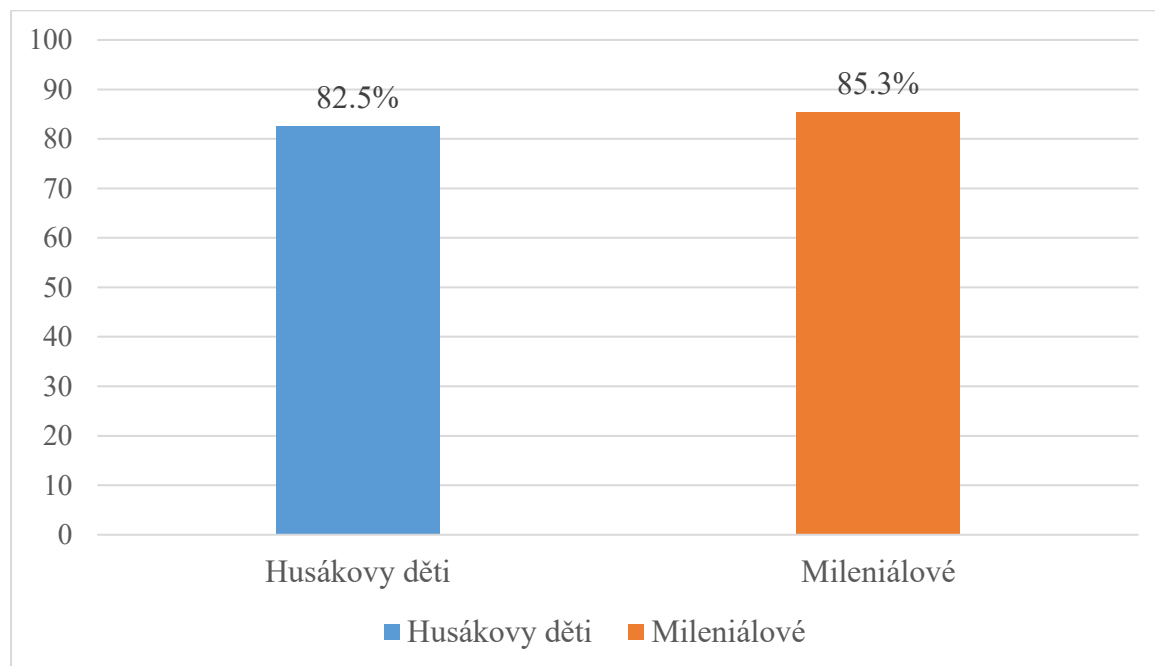
Příloha II. Rozbor rozdílů vysoké podpory demokracie mezi generacemi

- 7 =13,2-11,7 = 1,5 % = Husákovy děti volili důležitost žití v zemi, ve které se vládne demokraticky na hladině 7 o 1,5 % častěji než Mileniálové
- 8 =18,3-26,5 = -8,2 % = Mileniálové volili důležitost žití v zemi, ve které se vládne demokraticky na hladině 8 o 8,2 % častěji, než Husákovy děti
- 9 =17,6-14,8 = 2,8 % = Husákovy děti volili důležitost žití v zemi, ve které se vládne demokraticky na hladině 9 o 2,8 % častěji než Mileniálové
- 10 (mimoř.)=33,4-3,3 = 1,1 % = Husákovy děti volili důležitost žití v zemi, ve které se vládne demokraticky jako extrémně důležité o 1,1 % častěji než Mileniálové

Na druhém konci škály jsou ti respondenti, kteří považují žití v demokraticky vedené zemi za důležité až extrémně důležité. Ty bychom pak označili jako příznivce demokracie. Za důležité žít v demokraticky vedené zemi považuje 487 z dotazovaných 590 Husákových dětí

a (82,5 % respondentů z řad Husákových dětí) 190 z dotazovaných 233 Mileniálů (85,3 % respondentů z řad Mileniálů).

Graf II. Žít v demokratické společnosti je důležité

Zdroj: Výpočty autora na datech ESS6 2012.

Pozn.: Elaborovány byly součty procentuálních hodnot pro možnosti 7, 8, 9 a 10 "extrémně důležité" které respondenti volili na škále od 0 do 10. Data byla dělena dle dané generace.

I zde pozorujeme velmi podobné hodnoty a vysokou podporu demokracie mezi Mileniály a Husákovými dětmi. Jelikož jako důležité až extrémně důležité žít v zemi s demokratickou vládou považuje 82,5 % dotazovaných Husákových dětí a 85,3 % Mileniálů.

Závěrem interpretace těchto výsledků je odpověď na výzkumnou otázku „Vykazují Mileniálové v ČR nízkou podporu demokracie?“ a tudíž potvrzení či vyvrácení nulové hypotézy těchto testů, a to „Čeští Mileniálové nevykazují nízkou podporu demokracie.“

Na základě určitých testovacích kritérií určíme, zda jsou hodnoty testovaných kritérií pravděpodobné, tudíž nezamítneme nulovou hypotézu, či zda jsou hodnoty testovaných

kritérií nepravděpodobné a nulovou hypotézu zamítneme (Mareš, Rabušič, Soukup 2015:168). Pomocí neparametrického t-testu Man-Whitney U, který nepotřebuje dopředu vědět jakého rozdělení jsou zkoumaná data a umožňuje porovnat jak kardinální, tak ordinální data, otestujeme, zda můžeme nulovou hypotézu přijmout.

Jelikož v testu za využití Man-Whitney U vyšla signifikance 0.358 vyšší než hladina významnosti α 0,05, nulovou hypotézu přijímáme. Můžeme tedy říci, že naše zkoumaná data odpovídají nulové hypotéze čili nemáme důvod ji zamítnout. Jinými slovy nemáme dostatek evidence pro odmítnutí výše zmíněné nulové hypotézy. Potvrdili jsme tedy, že čeští Mileniálové nevykazují nízkou podporu demokracie.

„Nalezneme v ČR signifikantní rozdíl v podpoře demokratických hodnot u generace Mileniálů a Husákových dětí?“

Nyní přistoupíme ke druhé výzkumné otázce, která zní „Nalezneme v ČR signifikantní rozdíl v podpoře demokratických hodnot u generace Mileniálů a Husákových dětí?“. Pro její zodpovězení se zaměřujeme na atributy demokracie, kterými jsou rovné zacházení před soudy, svobodné a férové parlamentní volby, média poskytující spolehlivé informace, soudy zastávající vládu, vládní strany trestány ve volbách, vláda vysvětlující svá rozhodnutí občanům, média kritizující vládu, opozice mající možnost kritizovat vládu, politické strany nabízející odlišné alternativy, voliči diskutující o politice před volbami, ochrana práv menšin, vláda beroucí v potaz jiné vlády EU, vláda ochraňující občany před chudobou, vláda redukující příjmové nerovnosti, hlasování migrantů ve volbách a hlasování v referendech o důležitých věcech, které jsou měřeny proměnnými, které po překladu a úpravě (viz 3.2.) můžeme nazvat:

- fairlc „Svobodné a férové parlamentní volby“
- dspplvt „Voliči mohou diskutovat se svými známými o politických otázkách“
- dfprtal „Politické strany nebo kandidáti nabízejí vůči sobě jasnou alternativu“
- oppergv „Opoziční strany mohou svobodně kritizovat vládu“

- medcrgv „Sdělovací prostředky mohou svobodně kritizovat vládu“
- meprinr „Sdělovací prostředky by měly poskytovat občanům spolehlivé informace“
- rghmgpr „Ochrana práva menšin“
- votedir „Občané mají prostřednictvím hlasování v referendech poslední slovo k nejdůležitějším politickým tématům“
- imvtctz „Přistěhovalci by měli mít právo volit v parlamentních volbách pouze tehdy, když se stanou občany státu“
- cttresa „Soudy by měly zacházet s každým stejně“
- ctstogv „Soudy mohou zastavit vládu v případě, že překračuje svou pravomoc“
- gptpelc „Vládní strany by měly být potrestány ve volbách za nekvalitní práci“
- gvctzpv „Vláda by měla chránit všechny občany před chudobou“
- gvexpdc „Vláda by měla vysvětlovat svá rozhodnutí voličům“
- grdfinc „Vláda by měla přijímat opatření ke snížení rozdílů ve výši příjmů“
- pltavie „Politici by měli vzít v úvahu názory dalších evropských vlád, než učiní rozhodnutí“.

Tyto atributy považujeme za demokratické hodnoty, které budeme měřit generační optikou při odpovídání na druhou výzkumnou otázku a potvrzení, či vyvracení nulové hypotézy, která zní „*V České republice bude signifikantní rozdíl v podpoře demokratických hodnot mezi generací Husákových dětí a Mileniálů*”.

Zda bude v ČR signifikantní rozdíl v podpoře demokratických hodnot mezi Mileniály a Husákovými dětmi jsme zkoumali pomocí binární regresní analýzou a kontingenčními tabulkami.

V binární regresní analýze s využitím metody *Enter*, byl zkoumán vliv dvou indikátorů na hodnoty demokracie. Jedním indikátorem byla generace Husákových dětí a druhým generace mileniálů. Generace byly extrahovány z proměnné „*yrbrn*“, která byla překódována na dvě generace podle roku narození. Od roku narození 1970 do 1987 se jedná

o generaci Husákových dětí. Od roku narození 1988 do 2004 se jedná o generaci Mileniálů. Pro zkoumání podpory hodnot demokracie byla vytvořena pomocí příkazu *Count* nová proměnná „*podpora*“ tím, že byly spojeny odpovědi na otázky E1 až E16 (viz výše). Proces byl následovný, nejprve byly překódovány proměnné, které vyjadřují odpovědi na otázky E1 až E16 do třech kategorií. První kategorie představovala ty, kteří přeneseně podporují určitou hodnotu demokracie, druhá ty, kteří jsou neutrální a třetí ty, kteří nepodporují danou hodnotu demokracii. Do binární logistické regrese může vstupovat taková proměnná, která nabývá pouze dvou hodnot, proto byla položka vyjadřující podporu demokratických hodnot překódována tak, aby nabývala pouze dvou hodnot. Nově překódovaná proměnná „*podpora*“ nabývá hodnot 1 = „podporuje danou hodnotu demokracie“ a 0 = „nepodporuje danou hodnotu demokracie“.

Po výpočtu binární regresní analýzy se nejprve zaměříme na vhodnost modelu pro tuto analýzu. Podle Nagelkerkova R^2 ve výstupu „*Model Summary*“ zjistíme, zda je model vhodný. Nagelkerkovo R^2 vysvětluje podíl rozptylu v závislé proměnné spojené s nezávislými proměnnými (indikátory); pohybuje se mezi 1 a 0 a v našem případě nabývá hodnoty 0,019. Ve výstupu testu koeficientů vychází hodnota *Sig* .075. Tyto dva ukazatele znamenají, že nezávislá proměnná není statisticky významně ovlivněna nezávislými proměnnými. V tomto kroku můžeme očekávat, že podpora demokratických hodnot nebude ovlivněna generačně, takže nenalezneme signifikantní rozdíl v podpoře demokratických hodnot mezi generacemi.

V testování je pokračováno rozborem tabulky Logistické regresní analýzy vlivu generací na podporu demokratických hodnot (viz tabulka III.).

Tabulka III. Logistická regresní analýza vlivu generací na podporu demokratických hodnot

	B	Sig	Exp (B)
Husákovy děti	0.784	0.117	2.190
Mileniálové	1.482	0.149	4.402

Zdroj: Výpočty autora na datech ESS6 2012. Binární logistická regrese

Ve sloupci *B* jsou prezentovány regresní koeficienty, které vysvětlují vliv závislých proměnných. Pozorujeme, že generace v malé míře ovlivňuje, podporu demokratických hodnot. Ve sloupci označeném *Sig* pozorujeme statistickou významnost. I dle tohoto údaje analýza neshledává statisticky významný vliv generace na podporu demokratických hodnot. V posledním sloupci *Exp (B)* pozorujeme výskyt jevu podpory demokratických hodnot. Pokud hodnota nedosahuje 1 je pravděpodobnost výskytu jevu nízká, čím více přesahuje 1 tím se pravděpodobnost zvyšuje. V našem případě obě hodnoty přesahují 1, čili je pravděpodobné, že obě generace podporují demokratické hodnoty. Mohlo by se zdát, že Mileniálové mají téměř dvakrát vyšší pravděpodobnost podpory demokratických hodnot. Prověříme to tedy dále.

Pomocí kontingenčních tabulek byla připravena analýza jednotlivých hodnot demokracie v porovnání s příslušností k dané generaci a stejně jako u analýzy předchozí výzkumné otázky i tato považuje za podporu jednotlivých hodnot demokracie, pokud respondent vybral na škále od 0 do 10, kde 0 znamenala „není to pro demokracii obecně důležité“ a 10 znamenalo „Je to pro demokracii obecně mimořádně důležité“. Tedy ti, kteří podporují danou demokratickou hodnotu vybrali varianty od 7 do 10 na dané škále. Výsledek je zanesen do tabulky IV. Rozdíly v podpoře demokratických hodnot mezi generacemi.

Tabulka IV. Rozdíly v podpoře demokratických hodnot mezi generacemi.

Hodnoty demokracie	Husákovy děti	Mileniálové
Svobodné a férové parlamentní volby	89,70%	93,40%
Voliči mohou diskutovat se svými známými o politických otázkách	71,90%	62%
Politické strany nebo kandidáti nabízejí vůči sobě jasnou alternativu	81,10%	83,40%
Opoziční strany mohou svobodně kritizovat vládu	81,90%	81,30%
Sdělovací prostředky mohou svobodně kritizovat vládu	82,00%	82,60%
Sdělovací prostředky by měly poskytovat občanům spolehlivé informace	88,00%	89,60%
Ochrana práva menšin	69,20%	66,30%
Občané mají prostřednictvím hlasování v referendech poslední slovo k nejdůležitějším politickým tématům	83,00%	79,50%
Přistěhovalci by měli mít právo volit v parlamentních volbách pouze tehdy, když se stanou občany státu	73,00%	76,30%
Soudy by měly zacházet s každým stejně	89,90%	90,20%
Soudy mohou zastavit vládu v případě, že překračuje svou pravomoc	82,20%	85,70%
Vládní strany by měly být potrestány ve volbách za nekvalitní práci	83,50%	84,40%
Vláda by měla chránit všechny občany před chudobou	71,90%	66,30%
Vláda by měla vysvětlovat svá rozhodnutí voličům	83,90%	84,60%
Vláda by měla přijímat opatření ke snížení rozdílů ve výši příjmů	60,50%	50,90%
Politici by měli vzít v úvahu názory dalších evropských vlád, než učiní rozhodnutí	49,40%	54,80%

Zdroj: Výpočty autora na datech ESS6 2012. Kontingenční tabulky.

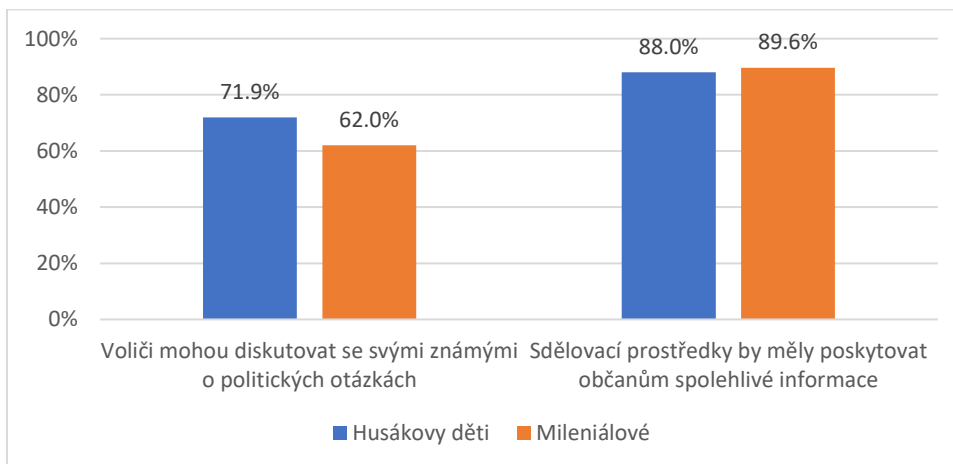
V tabulce IV jsou zaneseny rozdíly v podporách jednotlivých demokratických hodnot mezi generací Husákových dětí (na prvním místě) a generací Mileniálů (na druhém místě). Pozorujeme, že rozdíly v podpoře demokratických hodnot nabývají maximálně 9.6 procentních bodů, a to konkrétně u proměnné „Vláda by měla přijímat opatření ke snížení rozdílů ve výši příjmů“ a téměř úplnou shodu mezi generacemi nacházíme u proměnné „Opoziční strany mohou svobodně kritizovat vládu,“ kde je rozdíl 0.6 %.

Pro bližší specifikaci rozdělíme demokratické hodnoty do pěti dimenzí, (Linz, Stepana 1996; Pospíšilová, Krulichová 2018) a prozkoumáme je generační optikou:

1. Občanská dimenze

- a. Voliči mohou diskutovat se svými známými o politických otázkách. Zde pozorujeme největší rozdíl mezi generacemi 9,9 %, Husákovy děti vnímají tento atribut jako důležitější než Mileniálové.
- b. Sdělovací prostředky by měly poskytovat občanům spolehlivé informace. Zde vidíme rozdíl o 1,6 %. Tato hodnota je v občanské dimenzi pro obě generace nejdůležitější.

Graf III. Hodnoty demokracie – Občanská dimenze

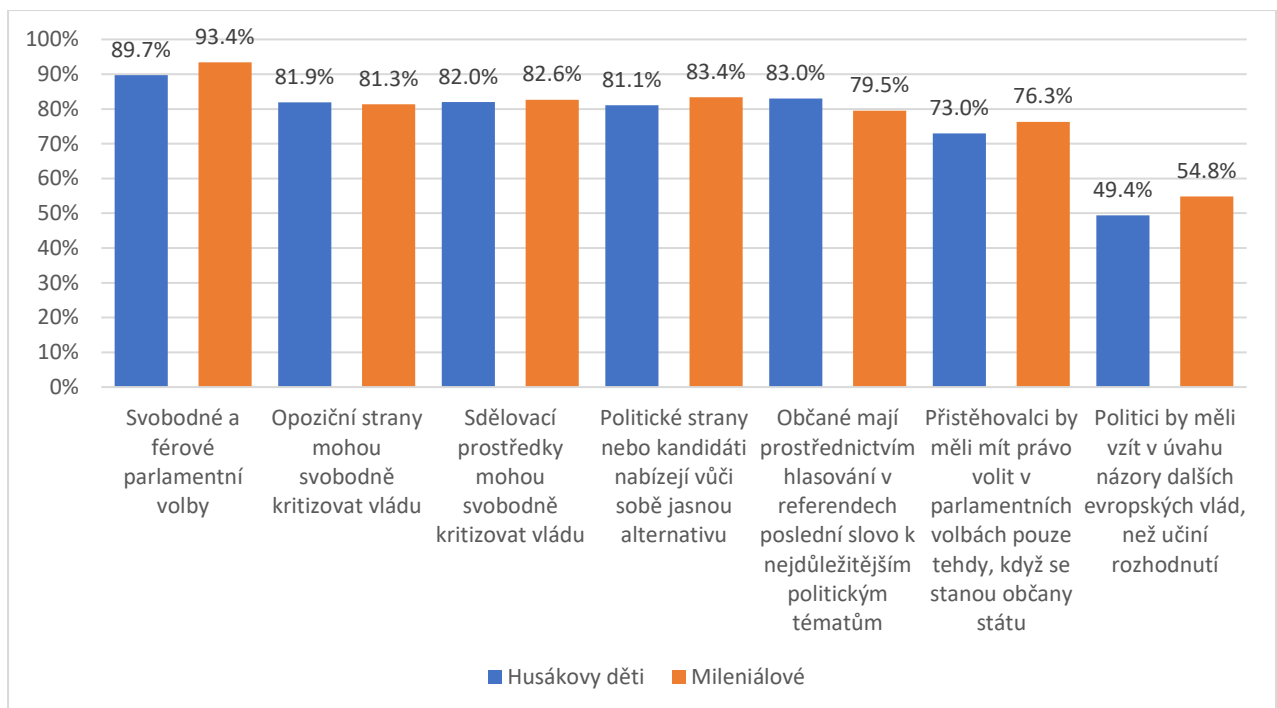
Zdroj: Výpočty autora na datech ESS6 2012.

2. Politická dimenze

- a. Svobodné a férové parlamentní volby. Zde je generační rozdíl 3,7 %. Zároveň je tato demokratická hodnota nejdůležitější pro generaci mileniálů, a to nejen v této dimenzi, ale mezi všemi ostatními demokratickými hodnotami.
- b. Opoziční strany mohou svobodně kritizovat vládu. Generační rozdíl je 0,6 %.
- c. Sdělovací prostředky mohou svobodně kritizovat vládu. Generační rozdíl je též 0,6 %.
- d. Politické strany nebo kandidáti nabízejí vůči sobě jasnou alternativu. Rozdíl je 2,3 %.

- e. Občané mají prostřednictvím hlasování v referendech poslední slovo k nejdůležitějším politickým tématům. Zde generační rozdíl činí 3,5 %,
- f. Přistěhovalci by měli mít právo volit v parlamentních volbách pouze tehdy, když se stanou občany státu. Generační rozdíl u této proměnné je 3.3 %.
- g. Politici by měli vzít v úvahu názory dalších evropských vlád, než učiní rozhodnutí. U této demokratické hodnoty činí generační rozdíl 5,4 %.

Graf IV. Hodnoty demokracie – Politická dimenze

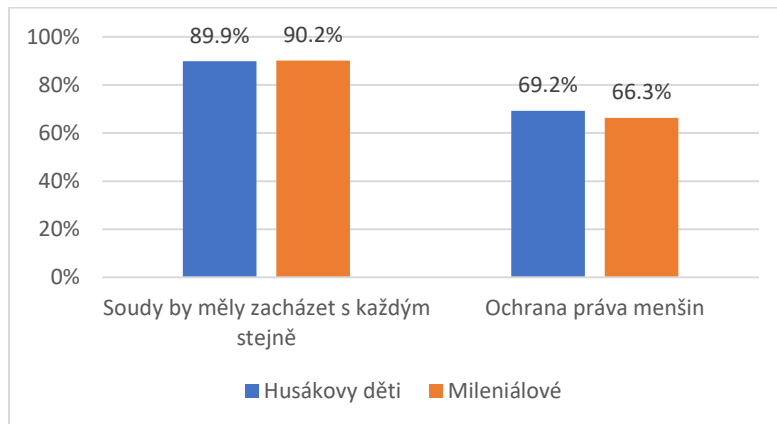

Zdroj: Výpočty autora na datech ESS6 2012

3. Právní dimenze

- a. Soudy by měly zacházet s každým stejně. Rozdíl činí 0,3 %. Položka je pro obě generace v právní dimenzi demokratických hodnot nejdůležitější a činí celkově nejmenší rozdíl v podpoře jednotlivých hodnot mezi generacemi. Zároveň se jedná hodnotu, která je v demokracii nejdůležitější pro generaci Husákových dětí.
- b. Ochrana práva menšin. Zde pozorujeme generační rozdíl 2,9 %.

Graf V. Hodnoty demokracie – Právní dimenze

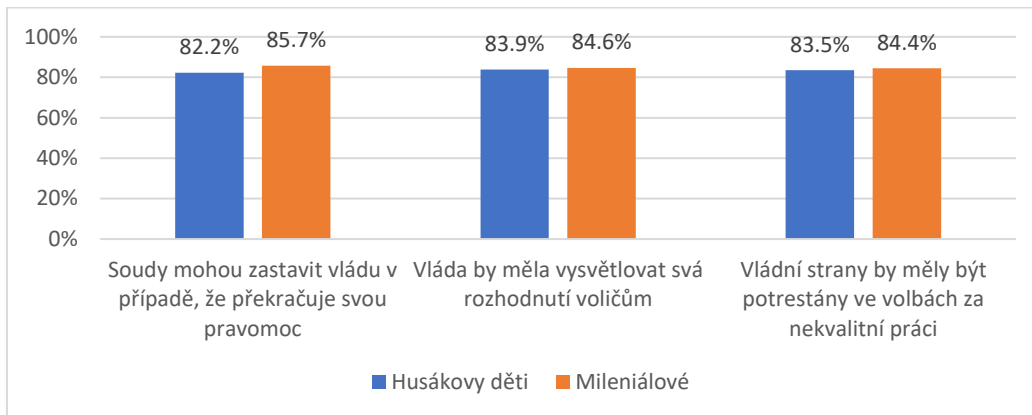

Zdroj: Výpočty autora na datech ESS6 2012.

4. Racionálně právní dimenze

- a. Soudy mohou zastavit vládu v případě, že překračuje svou pravomoc. Generační rozdíl zde pozorujeme 3,5 %. Tato položka je nejdůležitější hodnotou demokracie v racionálně právní rovině pro generaci Mileniálů.
- b. Vláda by měla vysvětlovat svá rozhodnutí voličům. Generační rozdíl je 0,7 %. Tato položka je zase nejdůležitější hodnotou demokracie v racionálně právní rovině pro generaci Husákových dětí.
- c. Vládní strany by měly být potrestány ve volbách za nekvalitní práci. Zde vidíme rozdíl 0,9%

Graf VI. Hodnoty demokracie – Racionálně právní dimenze

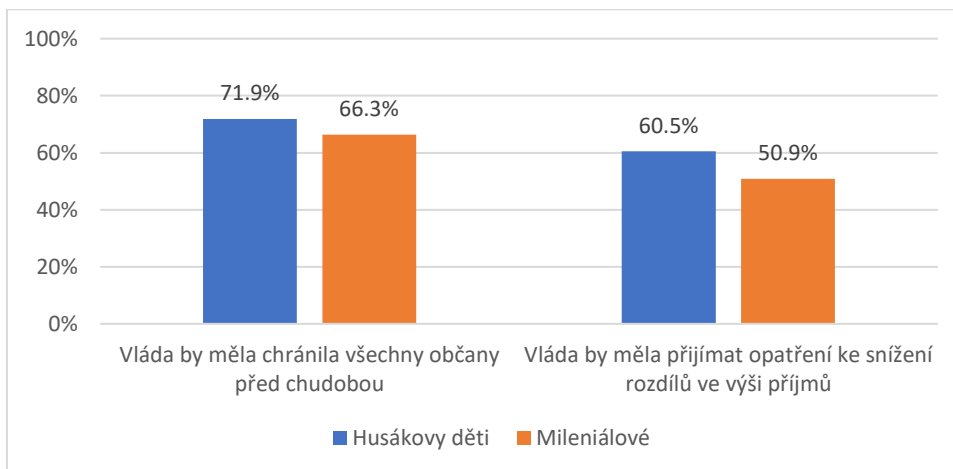

Zdroj: Výpočty autora na datech ESS6 2012

5. Ekonomická dimenze

- Vláda by měla chránit všechny občany před chudobou. Zde pozorujeme generační rozdíl 5,6 %. Tato položka je nejdůležitější v této rovině pro obě generace.
- Vláda by měla přijímat opatření ke snížení rozdílů ve výši příjmů. Generační rozdíl činí 9,6 %

Graf VII. Hodnoty demokracie – ekonomická dimenze

Zdroj: Výpočty autora na datech ESS6 2012

V závěru této části práce prezentuje pořadí podpory demokratických hodnot v generaci Husákových dětí a Mileniálů. I přes to, že v podpoře jednotlivých hodnot se generace shodují u všech položek a všechny podporují na minimální hodnotě cca 50 %, pozorujeme odlišnost v pořadí podpory. Například Husákoví děti vidí jako nejdůležitější hodnotu demokracie to, že by soudy měly zacházet s každým rovně a Mileniálové vsadili na první příčku žebříčku svobodné a férové parlamentní volby (viz. tabulka V.)

Tabulka V. Pořadí volby jednotlivých hodnot demokracie

Hodnoty demokracie	Husákovy děti	Mileniálové
Soudy by měly zacházet s každým stejně	1	2
Svobodné a férové parlamentní volby	2	1
Sdělovací prostředky by měly poskytovat občanům spolehlivé informace*	3	3
Vláda by měla vysvětlovat svá rozhodnutí voličům	4	5
Vládní strany by měly být potrestány ve volbách za nekvalitní práci	5	6
<i>Občané mají prostřednictvím hlasování v referendech poslední slovo k nejdůležitějším politickým tématům</i>	6	10
<i>Soudy mohou zastavit vládu v případě, že překračuje svou pravomoc</i>	7	4
Sdělovací prostředky mohou svobodně kritizovat vládu*	8	8
Opoziční strany mohou svobodně kritizovat vládu*	9	9
<i>Politické strany nebo kandidáti nabízejí vůči sobě jasnou alternativu</i>	10	7
Přistěhovalci by měli mít právo volit v parlamentních volbách pouze tehdy, když se stanou občany státu*	11	11
<i>Voliči mohou diskutovat se svými známými o politických otázkách</i>	12	14
Vláda by měla chránit všechny občany před chudobou*	13	13
<i>Ochrana práva menšin</i>	14	12
Vláda by měla přijímat opatření ke snížení rozdílů ve výši příjmů	15	16
Politici by měli vzít v úvahu názory dalších evropských vlád, než učiní rozhodnutí	16	15

Zdroj: Výpočty autora na datech ESS6 2012

Pozn.: Hodnoty, jež jsou na stejné příčce u obou generací jsou označeny hvězdičkou. Kurzivou jsou označeny hodnoty, které se liší více než o jednu příčku.

Z tabulky V. pozorujeme, že neshledáváme shodu mezi generacemi na tom, co je nejdůležitější hodnotou demokracie. Tak stejně se tyto dvě generace neshodují na tom, co je nejméně důležitou demokratickou hodnotou. Na konec tabulky Husákovy děti kladou to, že by politici měli brát v potaz i názory ostatních evropských vlád před učiněním rozhodnutí. Mileniálové vidí jako nejméně důležitá vládou přijatá opatření pro snížení rozdílů ve výši příjmu.

Konsenzus v pořadí demokratických hodnot nalézají obě generace v pěti z šestnácti demokratických hodnot. Velmi podobnou důležitost jednotlivých hodnot (liší se o jednu příčku) pro obě generace lze pozorovat u šesti z šestnácti demokratických hodnot. Lze říci, že stejně, či téměř stejně hodnotí obě generace pořadí jedenácti z šestnácti demokratických hodnot. Největší rozdíl vidíme u možnosti občanů mít poslední slovo k nejdůležitějším politickým otázkám prostřednictvím referend. Mileniálové této demokratické hodnotě přiřadili desáté místo, zatímco Husákovy děti šesté. Celkově vzato nenacházíme významný rozkol v podpoře demokratických hodnot, ani v pořadí důležitosti jednotlivých hodnot mezi generacemi.

4. Diskuse

Zkoumány byly výzkumné otázky zaměřené na rozdíl podpory demokratických hodnot mezi těmito dvěma generacemi v České republice a na to, zda čeští Mileniálové vykazují nízkou podporu demokracie.

Při zodpovídání na výzkumnou otázku týkající se zkoumání podpory demokracie Mileniálů byl využit neobvyklý postup. Namísto typického využití třech otázek pokládajících do protikladu autoritářský režim a demokracii byl výzkum této práce veden za pomoci analýzy odpovědí na otázku, která zkoumala, jak moc je pro respondenta důležité žít v zemi, která má demokratickou vládu. Tato otázka s sebou nesla, jako každá jiná otázka, svá omezení. Obvykle průzkum podpory demokracie zkoumá, kolik procent z populace by si umělo představit vládu pevné ruky, nebo jsou apatičtí vůči tomuto aspektu života. Otázka použitá ve výzkumu této práce měří hladinu podpory demokracie, nikoli zda se respondent uchyluje k volbě alternativy demokracie. Tento smělý pohled na podporu demokracie nám přinesl jinou perspektivu na tuto problematiku.

Z výsledků tohoto výzkumu vyplývá, že čeští Mileniálové nevykazují nízkou podporu demokracie, naopak vykazují vysoké hodnoty, a to až cirká 85 %. V některých zemích západní Evropy a USA pozorujeme úpadek podpory demokracie u Mileniálů (Foa, Mounk 2016). Dle výsledků výzkumu této práce lze říci, že čeští Mileniálové nekopírují tento trend, který vidíme v ostatních zemích. Z výzkumu této práce je možno porovnat míru podpory demokracie mezi českými generacemi Mileniálů a Husákových dětí. Bylo zde zjištěno, že se hodnoty podpory demokracie mezi těmito zkoumanými generacemi výrazně neliší. Nejvyšší naměřený rozdíl v podpoře demokracie mezi generacemi dle kritérií tohoto konkrétního výzkumu je 2,8 %, kde Mileniálové převyšují Husákovy děti.

V teoretické části této práce (konkrétně v kapitole 1.6.) bylo předpokládáno, že v České republice bude trend úpadku demokracie jiný, než v západní Evropě a USA. Česká

republika, jako jedna z postkomunistických zemí, čelí některým faktorům, jež ohrožují její demokracii jako je nízký podíl interpersonální důvěry (Crawford, Lijphart 1995), nedostatek důvěry v politické instituce (Rose 1994; Mishler, Rose 1997; Miller et al. 1998; Vlachová 2001; Vláchochá, Lebeda 2006 in.: Linek, Císař, Petrúšek, Vráblíková 2017:13) a korupce (Rose 2001), ale to neznamená, že těmto faktorům musí Česká republika podlehnout. Ve světě jsou obavy z úpadku podpory demokracie často spojovány právě s mladou generací. Mounk (2018) píše ve své knize *The People vs. Democracy*, že nás mladí v problematice zachování vysoké míry podpory demokracie nezachrání (*the young won't save us*). Obrací se na výzkumy prováděné na americké a evropské půdě, nikterak se nezmiňuje o situaci v České republice. Z Českého prostředí bychom mu tedy mohli odpovědět, že není nutno ztrácet víru v naši mladou generaci, alespoň co se do důležitosti žití v demokraticky vedené zemi týče.

V teoretické části byly rozebrány charakteristické rysy obou generací a jejich odlišnosti od sebe navzájem. I přes to, že byly lokalizovány výrazné odlišnosti v jejich životním stylu a bylo uvedeno, že jejich politická socializace probíhala v odlišných politických režimech, nepozorujeme u těchto dvou generací výrazné rozdíly v podpoře demokratických hodnot. Na to by teoreticky mohlo působit mnoho příčin, jako například ovlivnění dítěte rodičem, což v této studii nebylo analyzováno. Do budoucna je tak možné zkoumat, jak výchova rodičů formuje demokratické postoje jejich dětí v českém prostředí.

Při odpovědi na druhou výzkumnou otázku, zda najdeme signifikantní rozdíl v podpoře demokratických hodnot u generace Mileniálů a Husákových dětí, byly rozdíly v podpoře jednotlivých aspektů demokracie minimální. Zkoumáno bylo 16 demokratických hodnot, které se rozpadaly v pět dimenzí (dimenzi Občanskou, Politickou, Právní, Racionálně právní a Ekonomickou). Nejvyšší rozdíl byl naměřen cirka 10 procentních bodů a to u vnímání důležitosti toho, zda mohou voliči diskutovat o politických otázkách se svými známými před tím, než provedou nějaké rozhodnutí v politické problematice. Husákovy děti vnímaly tento bod jako důležitější, než Mileniálové. Je možné, že na tento rozdíl působí charakteristické

rysy jedné i druhé generace, nebo vnější vlivy jako například odlišné politické prostředí, ve kterém vyrůstali. To ovšem tato práce nezkoumá. Pro upřesnění podpory demokracie a jejich hodnot by bylo přínosné tyto vlivy v budoucnu prozkoumat.

Zajímavý rozdíl byl nalezen při hodnocení důležitosti oněch 16 demokratických hodnot. Hodnoty „rovné zacházení před soudy“, „svobodné a férové parlamentní volby“, „médiá poskytující spolehlivé informace“, „soudy zastavující vládu“, „vládní strany trestány ve volbách“, „vláda vysvětlující svá rozhodnutí občanům“, „médiá kritizující vládu“, „opozice mající možnost kritizovat vládu“, „politické strany nabízející odlišné alternativy“, „voliči diskutující o politice před volbami“, „ochrana práv menšin“, „vláda beroucí v potaz jiné vlády EU“, „vláda ochraňující občany před chudobou“ a „vláda redukující příjmové nerovnosti“, „hlasování migrantů ve volbách“, „hlasování v referendech o důležitých věcech“ a „podpora práv menšin,“ byly oběma generacemi podporovány minimálně na cirká 50%, ale postavení těchto hodnot na žebříčku priorit se mezi generacemi lišilo. Husákovy děti a Mileniálové nenašli konsenzus ohledně toho, která z těchto demokratických hodnot je nejdůležitější a která by měla naopak skončit na konci tohoto listu. Pro Husákovy děti je nejdůležitější rovné zacházení před soudy, to je pro opoziční generaci na druhém místě. Pro Mileniály jsou v tomto ohledu nejdůležitější Svobodné a férové volby, což je pro Husákovy děti na druhém místě. Na konec tabulky se u Mileniálů dostala vládou přijímaná opatření ke snížení rozdílů ve výši příjmů. Pro Husákovy děti je nejméně důležitou demokratickou hodnotou brání v úvahu názory jiných evropských vlád českými politiky. Generace našli konsenzus na postavení v prioritním žebříčku hned u několika demokratických hodnot.

Jak již bylo řečeno, mezi těmito dvěma generacemi nebyl shledán signifikantní rozdíl v podpoře demokratických hodnot. Nulová hypotéza („*V České republice je signifikantní rozdíl v podpoře demokratických hodnot mezi generací Husákových dětí a Mileniálů*“) pro tuto výzkumnou otázku byla zamítnuta. Vlivy na jednotlivá hodnocení určitých demokratických hodnot nebyly v této práci zkoumány. Takový výzkum by v budoucnu přinesl zajímavé poznatky a hlubší prozkoumání tohoto tématu.

5. Závěr

Tato práce zkoumala podporu demokratických hodnot mezi generacemi v České republice. Zaměřila se na generaci Husákových dětí a Mileniálů. Zkoumaná data byla vytvořena v roce 2012 v šestém kole European Social Survey (Evropský sociální výzkum). Data mapují postoje lidí ve 29 evropských zemích včetně České republiky. Cílem výzkumu této práce bylo zjistit, zda se podpora demokratických hodnot mezi generací Husákových dětí a Mileniálů signifikantně liší. Druhým cílem zkoumání bylo určit, zda Mileniálové v České republice vykazují nízkou podporu demokracie. Jako nízká podpora demokracie byla pracovně pro tento výzkum určena hodnota nedosahující padesáti procent.

Práce uvedla čtenáře do kontextu zkoumané problematiky v teoretické části. Byly přiblíženy generace Mileniálů a Husákových dětí. Byly vysvětleny charakteristiky obou generací a jak se od sebe tyto generace odlišují. Dále se teoretická část této práce věnovala demokracii, otázce krize demokracie, legitimacy demokratického režimu v České republice a podpoře jednotlivých aspektů demokracie skrze výzkumy jiných autorů. Dále bylo objasněno, kdo v České republice podporuje demokracii a kdo ne a v neposlední řadě byla pomocí prací jiných autorů objasněna generační podmíněnost podpory demokracie v České republice.

Analýza proběhla pomocí binární regresní analýzy a kontingenčních tabulek. Výsledky odhalily, že v České společnosti se podpora demokratických hodnot v generaci Mileniálů a Husákových dětí v podstatě neliší. Nulová hypotéza „*V České republice bude signifikantní rozdíl v podpoře demokratických hodnot mezi generací Husákových dětí a Mileniálů*” byla vyvrácena. Zkoumáno bylo 16 hodnot demokracie; rovné zacházení před soudy, svobodné a férové parlamentní volby, média poskytující spolehlivé informace, soudy zastavující vládu, vládní strany trestány ve volbách, vláda vysvětlující svá rozhodnutí občanům, média kritizující vládu, opozice mající možnost kritizovat vládu, politické strany nabízející odlišné alternativy, voliči diskutující o politice před volbami, ochrana práv menšin, vláda beroucí v potaz jiné vlády EU, vláda ochraňující občany před chudobou a vláda redukující příjmové

nerovnosti, hlasování migrantů ve volbách, hlasování v referendech o důležitých věcech a podpora práv menšin. U všech hodnot byla provedena analýza, jež vypovídala o podpoře jednotlivých položek oběma generacemi zvlášť. Z výsledků vyplývá, že se generace Husákových dětí a Mileniálů nejvíce odlišuje v podpoře možnosti voličů diskutovat se svými známými o politických otázkách. Rozdíl u této hodnoty činil 9,9 %. Nejvyšší shoda v podpoře demokratických hodnot byla nalezena u předpokladu svobodných a férových parlamentních voleb, kdy se podpora Mileniálů lišila od podpory Husákových dětí o 0,3 %.

Zkoumání českých Mileniálů na datech ESS z roku 2012 bylo provedeno analýzou odpovědí na otázku „Jak je pro Vás důležité žít v zemi, ve které se vládne demokraticky?“. Na tuto otázku respondenti odpovídali na škále od 0 do 10. 0 znamenalo „Není to vůbec důležité.“ a 10 „(Je to) mimořádně důležité.“. Pro potřeby výzkumu této práce byla skupina těch, kteří podporují demokracii definována těmi respondenty, jež na škále od 0 do 10 zvolili variantu 7 až 10. S využitím těchto kritérií a s ohledem na omezení využití otázky při analýze byla potvrzena nulová hypotéza „*Čeští Mileniálové nevykazují nízkou podporu demokracie*“.

Na poli této práce vzniklo několik možných námětů pro budoucí výzkumy. Klíčovým námětem je například otázka zkoumající vlivy na důležitost jednotlivých demokratických hodnot pro jednotlivé generace, jelikož výzkumem v této práci bylo zjištěno, že generace Husákových dětí klade mnohem větší důraz na možnost diskutovat politické otázky se známými než generace Mileniálů. Dále bližší prozkoumání vlivů, které působily na formování politické socializace u generace Husákových dětí a jejich korelace s vyjádřenými postoji k demokracii by přineslo zajímavý pohled na tuto problematiku.

Summary

This paper examines democratic values in the Czech Republic. It focuses on the comparison of democratic values between the Millennial generation and the Husak's Children generation. The theoretical part summarizes the academic knowledge on the issues of democracy, and describes the two generations. Furthermore, argumentation for the generational conditionality of the support of democracy is provided. The research is carried out by quantitatively analysing the data from round 6 of the 2012 European Social Survey. The focus of the research is whether or not a significant difference of support for democratic values within the two generations can be observed; the other focus is to find out if Czech Millennials show low support for democracy as we see in other countries. Due to the evidence provided by the research two main conclusions came to pass; firstly that no significant difference in the support of democratic values within the two generations has been found; secondly, that Czech Millennials are not paralleling the trend of decline in support of democracy as observed in other countries.

Použitá literatura

- ABRAMOWITZ, Alan a Jennifer MCCOY. 2019. United States: Racial Resentment, Negative Partisanship, and Polarization in Trump's America. *Sage Journal*. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1177/0002716218811309>.
- ABUSHOUK, Ahmed Ibrahim. 2016. *The Arab Spring: A Fourth Wave of Democratization?*. DOMES: Digest of Middle East Studies. Roč. 25, čís. 1.
- ADELSON, Joseph, Robert P. O'NEIL. 1966. „Growth of Political Ideas in Adolescence: The Sense of Community.“ *Journal of Personality and Social Psychology* 4(X): 295–306.
- ADELSON, J., L. BEALL. 1970. „Adolescent Perspectives on Law and Government.“ *Law & Society Review* 4 (4): 495–504, <https://doi.org/10.2307/3052817>.
- ARNETT, J. Jeffrey. 2006. Emerging adulthood in Europe: A response to Bynner. *Journal of youth studies*, 111-123.
- ATWOOD, Joan a Corinne SCHOLTZ. 2014. The Quarter-life Time Period: An Age of Indulgence, Crisis or Borth?. *Contemporary Family Therapy* [online] 30(4) Dostupné z: <http://web.a.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/resultsadvanced?vid=15&sid=cf5934bb-b552-4e1b-aeaa-5b45f7cae75f%40sessionmgr4008&bquery=quarter+life+crisis+AND+indulgence&bdata=JmRiPWFzbiZkYj11ZmZGI9bmxlYmsmZGI9ZW9oJmRiPThnaCZkYj1oc2kmZGI9bGdzJmRiPXBvaCZkYj1id2gmZGI9c2loJmRiPXJmaCZkYj1oZXlmaZGI9bGxzJmRiPWx4aCZkYj1tc24mZGI9bWRjJmRiPXMzaCZsYW5nPW5nJmRiR5cGU9MSZzZW5yY2hNb2RlPVN0YW5kYXJkbnNpdGU9ZW5kZG9zQ3QtbG12ZQ%3d%3d>.
- BARNES, Samuel H. 2006. „The Changing Political Participation of Postcommunist Citizens.“ *International Journal of Sociology* 36(2): 76–98.
- BAUMAN, Zigmund. 2017. *Tekuté časy: život ve věku nejistoty*. Praha:Academia.
- BAVISKAR, Siddhartha, Mary Fran T. MALONE. 2004. „What Democracy Means to Citizens – and Why it Matters.“ *European Review of Latin American and Caribbean Studies* 76: 3–23.
- BEN-ISHAI, Stephanie a Stanley TANNER. 2017. Millennials in Crisis: Myth-Busting Millennial Debt Narratives. *Osgoode Hall Law Journal: Osgoode Hall Law School York University*[online]. 54(4), 1051-1090 [cit. 2020-04-02]. Dostupné z: <https://digitalcommons.osgoode.yorku.ca/ohlj/vol54/iss4/5/>.
- BERNHAGEN, Patrick, Michael MARSH. 2007. „Voting and Protesting: Explaining Citizen Participation in Old and New European Democracies.“ *Democratization* 14(1): 44–72.
- BERTI, Anna Emilia. 2005. „Children's Understanding of Politics.“ Pp. 69–104 in M. Barrett, E. Buchanan-Barrow (eds.). *Children's Understanding of Society*. Hove: Psychology Press.

BRATTON, Michael, and Robert Mattes. 2001. "Support for Democracy in Africa: Intrinsic or Instrumental?" *British Journal of Political Science* 31 (3): 447–74.

CAMPUS, Andre Santos a José Gomes ANDRÉ. 2014. *Challenges to Democratic Participation: Antipolitics, Deliberative Democracy and Pluralism*. 1. Lanham: Lexington Books.

CANACHE, Damarys., 2012. „Citizens‘ Conceptualizations of Democracy. Structural Complexity, Substantive Content, and Political Significance.“ *Comparative Political Studies* 45(9): 1132–1158.

CARLIN, Ryan E., Matthew M. Singer. 2011. „Support for Polyarchy in the Americas.“ *Comparative Political Studies* 44(11): 1500–1526.

CHUM, Sebastian. Současné generace X, Y a Z – krátké seznámení. 2013. Publikováno na blog.idnes.cz, listopad 2013. Dostupné z: <http://sebastianchum.blog.idnes.cz/c/372981/Soucasne-generace-X-Y-a-Z-kratke-seznameni.html>.

CÍSAŘ, Ondřej, Václav ŠTĚTKA. 2016. *The Czech Republic: The Rise of Populism from the Fringes to the Mainstream*.

CLAASSEN, Christopher. 2020. In the Mood for Democracy? Democratic Support as Thermostatic Opinion. *American Political Science Review* [online]. 2020, 114(1), 36-53 [cit. 2020-04-03]. DOI: 10.1017/S0003055419000558. ISSN 0003-0554. Dostupné z: https://www.cambridge.org/core/product/identifier/S0003055419000558/type/journal_article.

Collins English Dictionary. Quarterlife crisis. Retrieved 3 September 2018.

CRAWFORD, Beverly, Arend LIJPHART. 1995. „Explaining Political and Economic Change in Post-Communist Eastern Europe: Old Legacies, New Institutions, Hegemonic Norms, and International Pressure.“ *Comparative Political Studies* 28(2): 171–199.

CVVM. 2015. „Fungování demokracie a lidská práva v ČR – únor 2015“ [online]. Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i [cit. 19. 11. 2015]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7355/f3/pd150312a.pdf.

DAHL, Robert A. 1989. *Democracy and Its Critics*. New Haven, CT: Yale University Press.

DAHL, Robert. 2001. *O demokracii: Průvodce pro občany*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-422-2.

Daily Mail Reporter. 2018. We're having a quarter-life crisis, moan six in ten millennials. *Daily Mail* [online] [cit. 4. 4. 2018]. Dostupné z:

<http://web.a.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/detail/detail?vid=4&sid=cf5934bb-b552-4e1b-aeaa-5b45f7cae75f%40sessionmgr4008&bdata=Jmxhbmc9Y3Mmc2l0ZT1laG9zdC1saXZl#AN=128414539&db=bwh>.

DALTON, Russel J., Nhu-Ngoc T.ONG. 2005. Authority Orientations and Democratic Attitudes: A Test of the `Asian Values` Hypothesis. *Japanese Journal of Political Science*. (6).

DALTON, Russell J. 1984. „Cognitive Mobilization and Partisan Dealignment in Advanced Industrial Democracies.“ *Journal of Politics* 46: 264–284.

DALTON, Russell J. 1994. “Communists and Democrats: Democratic Attitudes in the Two Germanies.” *British Journal of Political Science* 24 (4): 469–93.

DALTON, Russell J. 2004. *Democratic Challenges, Democratic Choices: The Erosion of Political Support in Advanced Industrial Democracies*. Oxford: Oxford University Press.

DALTON, Russell J. 2008. *The Good Citizen: How a Younger Generation Is Reshaping American Politics*. Washington, D.C.: CQ Press. In: Linek, Lukáš, Ondřej Císař, Ivan Petrůšek a Kateřina Vráblíková. *Občanství a politická participace v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici se Sociologickým ústavem AV ČR, 2017. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-262-3.

Demografie. 2008. 50. 1. Praha: Český Statistický Úřad. ISSN 0011-8265. MK ČR E 4781. Dostupné také z: <https://samba.fsv.cuni.cz/~dobik0as/Rodinná%20politika%202012/Literatura%20ke%20kurzu/Kocourkova%20-%20rodinná%20politika%20v%20CR%202008.pdf#page=5>.

DENEMARK, David, Todd DONOVAN, and Richard G. NIEMI. 2016. “Advanced Democracies: The Erosion of Traditional Democratic Citizenship.” In *Growing up Democratic: Does it Make a Difference?* eds. David Denemark, Robert Mattes, and Richard G. Niemi. Boulder, CO: Lynne Rienner, 181–206.

DIAMOND, Larry. 2015. Facing up the Democratic Recession. *Journal of Democracy*. National Endowment for Democracy and Johns Hopkins University Press. 2015(26), 141-155.

ERIKSON, Erik H. 1968. *Identity, Youth, and Crisis*. New York: Norton. Ferrin, Monica, Hanspeter Kriesi. 2016. *How Europeans View and Evaluate Democracy*. Oxford: Oxford University Press.

European Social Survey: Round 6. 2012. *Europeans' understandings and evaluations of democracy*. ESS [online] Dostupné z: <https://www.europeansocialsurvey.org/download.html?file=ESS6csCZ&c=CZ&y=2012>.

EVANS, Geoffrey, and Stephen Whitefield. 1995. "The Politics and Economics of Democratic Commitment: Support for Democracy in Transition Societies." *British Journal of Political Science* 25 (4): 485–514.

Evropský sociální výzkum: Instrukce tazatelům. 1. Praha: KANTAR MEDIA GROUP PRO ČR A SR, leden, 2013. Dostupné z: https://www.europeansocialsurvey.org/docs/round6/fieldwork/czechia/ESS6_fieldwork_and_interviewer_instructions_CZ.pdf.

FERRIN, Monica, Hanspeter KRIESI. 2016. *How Europeans View and Evaluate Democracy*. Oxford: Oxford University Press.

FOA, Roberto Stefan, and Yascha Mounk. 2016. "The Danger of Deconsolidation: The Democratic Disconnect." *Journal of Democracy* 27 (3): 5–17.

FOA, Roberto Stefan, and Yascha Mounk. 2017. "The Signs of Deconsolidation." *Journal of Democracy* 28 (1): 5–16.

FUCHS, Dieter. 1999. „The Democratic Culture of Unified Germany.“ Pp. 123–145 in Pippa Norris (ed.). *Critical Citizens: Global Support for Democratic Governance*. New York: Oxford University Press.

GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. 2013. Praha: Argo. ISBN 728-80-257-0807-1.

GLENN, John K. 2003. „Contentious Politics and Democratization: Comparing the Impact of Social Movements on the Fall of Communism in Eastern Europe.“ *Political Studies* 51(1): 103–120.

GLENN, Norval. D. 1999. Further Discussion of the Evidence for an Intercohort Decline in Education-Adjusted Vocabulary. *American Sociological Review*. 1999, n. 64, s. 267–71.

GUNTHER, Richard, Jose Ramon MONTERO. 2006. „The Multidimensionality of Political Support for New Democracies. Conceptual Redefinition and Empirical Refinement.“ Pp. 46–78 in Mariano Torcal, Jose Ramon Montero (eds.). *Political Disaffection in Contemporary Democracies. Social Capital, Institutions, and Politics*. Milton Park, Aingdon, Oxon: Routledge.

HAERPFER, Christian W., Kseniya KIZILOVA, Russell J. DALTON a Christian WELZEL. 2014. Support for Democracy in Postcommunist Europe and Post-Soviet Eurasia. *The Civic Culture Transformed*. New York: Cambridge University Press. 158-190. ISBN 9781139600002. Dostupné z: doi:10.1017/CBO9781139600002.011.

HAY, Colin a Gerry STOKER. 2009. Revitalising Politics: Hae We Lost the Plot?. 3. *Representation* 45.

HELD, David. 2006. *Models of Democracy*. Cambridge: Polity Press.

HOWE, Neil a William STRAUSS. 1991. *Generations: The History of America's Future, 1584 to 2069*. New York: William Morrow & Company. ISBN 978-0-688-11912-6.

HUNTINGTON Samuel. 1991. *The Third Wave: Democratization in the Late 20th Century*. University of Oklahoma Press.

INGLEHART, Ronald, Gabriela CATTERBERG. 2002. „Trends in Political Action: The Developmental Trend and the Post-Honeymoon Decline.“ *International Journal of Comparative Sociology* 43(3–5): 300–316.

JANDOUREK, Jan. 2012. *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a.s. s.94, ISBN 978-80-247-3679-2.

KARP, Jeffrey A., Caitlin MILLAZO. 2015. „Democratic Scepticism and Political Participation in Europe.“ *Journal of Elections, Public Opinion and Parties* 25(1): 97–110.

KARTOUS, Bob. 2016. *Demokracie není cool*. Lidové noviny 27.9. Dostupné z: <https://www.eduin.cz/clanky/lidove-noviny-demokracie-neni-cool/>.

KEETER, Scott a Paul TAYLOR. 2010. *The Millennials*. Pew Research Center [online]. [cit. 2020-04-02]. Dostupné z: <https://www.pewresearch.org/2009/12/10/the-millennials/>.

KLÍMOVÁ Viktorie a Vladimír ŽÍTEK (eds.). 2018. *XXI. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách*. Sborník příspěvků [online]. Brno: Masarykova univerzita [cit. 10.4.2020]. Dostupné z: <https://www.econ.muni.cz/do/econ/soubory/katedry/kres/4884317/proceedings2018-articles/2018-009.pdf>.

KLINGEMANN, Hans-Dieter. 1999. „Mapping Political Support in the 90's.“ Pp. 31–56 in Pippa Norris (ed.): *Critical Citizens*. Oxford: Oxford University Press.

KOHN, Melvin L. a Carmi SCHOOLER. 1983. *Work and Personality*. Norwood, NJ: Ablex.

KORNBERG, Allan, Harold D. CLARKE. 1983. *Political Support in Canada: The Crisis Year*. Durham, NC: Duke University.

KUDRNÁČ, Aleš. 2016. *Mladí lidé a politika: Zpráva o dotazníkovém šetření na středních školách*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

LARUFFA, Matteo. 2016. *Understaniding the Crisis of Democracy*. Milano. LUISS Guido Carli University.

LINEK, Lukáš, Ondřej CÍSAŘ, Ivan PETRÚŠEK a Kateřina VRÁBLÍKOVÁ. 2017. *Občanství a politická participace v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici se Sociologickým ústavem AV ČR. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-262-3.

LINEK, Lukáš. 2010. *Zrazení snu? Struktura a dynamika postojů k politickému režimu a jeho institucím a jejich důsledků*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).

LINZ, Juan J., Alfred STEPAN. 1996. *Problems of Democratic Transition and Consolidation. Southern Europe, South America, and Post-Communist Europe*. Baltimore, London: The John Hopkins University Press.

LIPSET, Seymour Martin. 1994. The Social Requisites of Democracy Revisited: 1993 Presidential Address. *American Sociological Review*, 59(1),1-22.

LUSKOVÁ, Tereza. 2020. Senioři v medializovaném světě. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií, Katedra sociologie.

MAGALHÃES, Pedro C. 2014. Government effectiveness and support for democracy. *European Journal of Political Research*. 53(1), 77-97.

MAIR, Peter. 2013. *Ruling the Void: The Hollowing of Western Democracy*. London: Verso.

MANNHEIM, Karl. 1952 (1927). *The Problem of Generation*. Pp. 276–320 in Karl Mannheim (ed.). *Essays in the Sociology of Knowledge*. London: Routledge and Kegan Paul.

MARADA, Radim. 2007. Karl Mannheim: Sociologie generací. In Šubrt, Jiří (ed.). *Historická sociologie. Teorie dlouhodobých vývojových procesů*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2007. s. 118-139, 22 s. Sociologie. ISBN 978-80-7380-061-1. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/fss/jaro2015/SOC573/um/54900939/Marada_in_Subrt_ed_.pdf.

MAREŠ, Petr, Ladislav RABUŠIC a Petr SOUKUP. *Analýza sociálněvědních dat (nejen) v SPSS*. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-6362-4.

MASON, William. M.; WOLFINGER, Nicholas. H. 2002. Cohort Analysis. In SMELSER, N. J. BALTES, P. B. (eds.) *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*. New York : Elsevier, 2002, s. 2 189–2 194.

MATTES, Robert a Michael BRATTON. 2007. “Learning about Democracy in Africa: Awareness, Performance, and Experience.” *American Journal of Political Science* 51 (1): 192–217.

MATTES, Robert, David DENEMARK, and Richard G. NIEMI. 2016a. “Generational Change in Postauthoritarian Democracies?” In *Growing up Democratic: Does it Make a Difference?* eds. David Denemark, Robert Mattes, and Richard G. Niemi. Boulder, CO: Lynne Rienner, 263–82.

MATTES, Robert, David DENEMARK, and Richard G. NIEMI. 2016b. "Growing up Democratic?" In *Growing up Democratic: Does it Make a Difference?* eds. David Denemark, Robert Mattes, and Richard G. Niemi. Boulder, CO: Lynne Rienner, 1–24.

MCFAUL, Michael. 2002. *The Fourth Wave of Democracy and Dictatorship: Noncooperative Transitions in the Postcommunist World. After the Collapse of Communism*. Cambridge University Press, 2002, 2004-9-6, 58-95. ISBN 9780521153553. Dostupné z: doi:10.1017/CBO9780511751769.003.

MILLER, William, L., Ase B. GRODELAND, Tatyana Y. KOSHECHKINA. 1998. *A Culture of Corruption? Coping with Government in Post-Communist Europe*. Budapest: CEU Press.

MISHLER, William, and Richard Rose. 1999. Five Years After the Fall: Trajectories of Support for Democracy in Post-Communist Europe. In Pippa Norris (Ed.), *Critical Citizens. Global Support for Democratic Government* (pp. 78-99). Oxford: Oxford University Press.

MISHLER, William, and Richard ROSE. 2002. "Learning and Re- Learning Regime Support: The Dynamics of Post-Communist Regimes." *European Journal of Political Research* 41 (1): 5–36.

MISHLER, William, and Richard Rose. 2007. "Generation, Age, and Time: The Dynamics of Political Learning during Russia's Transformation." *American Journal of Political Science* 51 (4): 822–34.

MONTERO, José Ramón, Richard Gunther, and Mariano Torcal. 1997. "Democracy in Spain: Legitimacy, Discontent, and Disaffection." *Studies in Comparative International Development* 32 (3): 124–60.

MORLINO, Leonardo a Daniela PIANA. 2014. Economic Crisis in a Stalemated Democracy: The Italian Case. *American Behavioral Scientist*, 58 (12) Dostupné z: doi:https://doi.org/10.1177/0002764214534668.

MOUNK, Yascha. 2018. *The People Vs. Democracy: Why Our Freedom Is in Danger and How to Save It*. Cambridge/London: Harvard University Press, 2018. ISBN 9780674237681.

MÜLLER, Karel. 2017. Potřebujeme víc politologů i kunsthistoriků. *Respekt*. Online. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/externi-hlasy/potrebujeme-vic-politologu-i-kunsthistoriku>.

NEUNDORF, Anja. 2010. Democracy in Transition: A Micro Perspective on System Change in Post-Socialist Societies. *The Journal of Politics*, 72(4), 1096-1108.

NG, Eddy, Linda Schweitzer, Sean Lyons. 2010. New Generation: Great Expectations: A field study of the Millennial Generation. *Journal of Business and Psychology* [online]

25(2): 281-292 [cit. 7.5.2018]. Dostupné z:
<https://link.springer.com/article/10.1007/s10869-010-9159-4>.

NORRIS, Pippa (ed.). 1999. *Critical Citizens: Global Support for Democratic Governance*. Oxford: Oxford University Press.

NORRIS, Pippa. 2003. „Young People and Political Activism: From the Politics of Loyalties to the Politics of Choice.“ *Paper presented at the Council of Europe Symposium, Strasbourg*. In: Linek, Lukáš, Ondřej Čísař, Ivan Petrušek a Kateřina Vráblíková. *Občanství a politická participace v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici se Sociologickým ústavem AV ČR, 2017. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-262-3.

NORRIS, Pippa. 2011. *Democratic Deficit: Critical Citizens Revisited*. Cambridge: Cambridge University Press.

PHARR, Susan J., Robert D. PUTNAM (eds.). 2000. *Disaffected Democracies. What's Troubling the Trilateral Countries?* Princeton, NJ: Princeton University Press.

POP-ELECHES, Grigore, and Joshua A. TUCKER. 2017. *Communism's Shadow: Historical Legacies and Contemporary Political Attitudes*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

POSPÍŠILOVÁ, Jaroslava a Eva KRULICHOVÁ. 2018. *Jak se žije Čechům v současné Evropě?*. Vydání I. Praha: Academia. Společnost (Academia). ISBN 978-807-3303-235.

POTŮČEK, Martin 1997. *Nejen trh. Role trhu, státu a občanského sektoru v proměnách české společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).

RAPELI, Lauri. 2013. *The Conception of Citizen Knowledge in Democratic Theory: The Theories, Concepts and Practices of Democracy*. 1. Aronia Research Institute, Finland: Palgrave Macmillan. ISBN 978-1-137-32286-9. DOI: 10.1057/9781137322869.0001.

REPUCCI, Sarah. 2020. *Freedom in the World 2020: A Leaderless Struggle for Democracy*. *Freedom House* [online]. Washington, DC, 2020, (202), 1-30 [cit. 2020-04-03]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2020/leaderless-struggle-democracy>.

ROBINSON, Oliver. 2015a. *Emerging adulthood, early adulthood and quarter-life crisis: Updating Erikson for the 21st Century* [online]. New York: Routledge. Dostupné z: https://www.academia.edu/21107510/Emerging_adulthood_early_adulthood_and_quarter-life_crisis_Updating_Erikson_for_the_21st_Century.

ROKAECH, Milton. 1973. *The Nature of Human Values*. New York: Free Press.

ROSE, Richard. 1994. „Postcommunism and the Problem of Trust.“ *Journal of Democracy* 5(3): 18–30.

ROSE, Richard. 2001. „How People View Democracy. A Diverging Europe.“ *Journal of Democracy* 12(1): 93–106.

RUNCIMAN, David. 2014. *The Confidence Trap: A History of Democracy in Crisis from World War I to the Present*. 1. Princeton: Princeton University Press.

ŠARADÍN, Petr. 2017. Úvahy o současné demokracii. *Filozofia*, 72(4), 306-312.

SCHEDLER, Andreas, Rodolfo SARFIELD. 2007. „Democrats with Adjectives: Linking Direct and Indirect Measures of Democratic Support.“ *European Journal of Political Research* 11(4): 353–376.

SCHUMPETER, Joseph Alois. 1942. *Capitalism, Socialism and Democracy*. New York: Harper & Brothers.

SCHWARTZ, Shalom H. 2006. Value Orientations: Measurement, Antecedents and Consequences across Nations. In: R. Jowell, C. Roberts, R. Fitzgerald, G. Eva (Eds.), *Measuring Attitudes Cross-nationally-Lessons from the European Social Survey* (pp.168-203). London, UK: Sage.

SEARS, David O. 1975. „Political Socialization.“ Pp. 93–153 in Fred I. Greenstein, Nelson W. Polsby (eds.). *Handbook of Political Science*, Vol. 2. Reading, MA: Addison-Wesley.

SEARS, David O., Sheri LEVY. 2003. „Childhood and Adult Political Development.“ Pp. 60–109 in David O. Sears, Leonie Huddy, Robert Jervis (eds.). *Oxford Handbook of Political Psychology*. Oxford, New York: Oxford University Press.

SHIELDS, James G. 2006. *Political Representation in France: A Crisis of Democracy?*. 1. Parliamentary Affairs. Vol.59 (1) , pp.118–137. doi.org/10.1093/pa/gsj013.

SIMON, Janos. 1998. „Popular Conceptions of Democracy in Postcommunist Europe.“ Pp. 79–116 in Samuel H. Barnes, Janos Simon (eds.). *The Postcommunist Citizen*. Budapest: Erasmus Foundation, IPS of HAS.

SIMONSON, Michael. 2010. *Millenials- Oh really? Fischler College of Education: Faculty Articles* [online]. Nova Southeastern University, 2010, 7(2), 79-80 [cit. 2020-03-03].
Dostupné z:
https://nsuworks.nova.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1072&context=fse_facarticles/&fbclid=IwAR1Vt3mPIXkb1NX5Qrv_AK304VjGgUr0FBWteAJwoNQAMdNzwsy_y_vEbA5w.

SMITH, J. Travis. 2015. Understanding the Millenial Generation. *Journal of Bussiness Vol. 15(1) 2015*.

TAUSSIG, Torrey a Bruce JONES. 2018. Democracy in the new geopolitics: Order from chaos. Brookings [online]. 22.03.2018 [cit. 2020-02-11]. Dostupné z:

<https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2018/03/22/democracy-in-the-new-geopolitics/>.

THOMASSEN, Jacques. 1998. *Support for Democratic Values*. In: H.D. -D Klingemann, D. Fuchs (Eds.), *Citizens and the State* (pp. 383-416). Oxford: Oxford University Press.

THOROVÁ, K. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál. 2015.

VIBERT, Frank. 2007. *Rise of the Unelected*. 1. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 10:0521694140.

VLACHOVA, Klara, Tomáš LEBEDA. 2006. „Aktivní občanství a spokojenost s demokracií v Evropě.“ *Sociologický časopis/Czech Sociological Review* 42(1): 11–34.

VOETEN, Erik. 2017. “Are People Really Turning Away from Democracy?” *Journal of Democracy*. Online Exchange on “Democratic Deconsolidation”. <https://www.journalofdemocracy.org/online-exchange-democratic-deconsolidation>.

WEBER, James. 2015. Discovering the Millennials' Personal Values Orientation. *Journal of Business Ethics* [online] 142(3): 517-529 [cit.15.4.2019]. Dostupné z: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10551-015-2803-1#Sec8>.

WEIL, Frederick D. 1987. „Cohorts, Regimes, and the Legitimation of Democracy: West Germany since 1945.“ *American Sociological Review* 52(3): 308–324.

WELZEL, Christian. 2007. Are Levels of Democracy Affected by Mass Attitudes? Testing Attainment and Sustainment Effects on Democracy. *International Political Science Review*, 28(4),397-245.

WHITELEY, Paul F. 2010. Is the party over? The decline of party activism and membership across the democratic world. *Party Politics*. 17(1), 21-44. ISSN 1354-0688. Dostupné z: doi:10.1177/1354068810365505.

WILMOTH, John R. 1990. Variation in Vital Rates by Age, Period, and Cohort. *Sociological Methodology*. 1990, n. 20, s. 295–335.

YANG Yang, Kenneth C. LAND. 2013. *Age-Period-Cohort Analysis. New Models, Methods, and Empirical Application*. Boca Raton, FL: Chapman & Hall/ CRC Press.

YANG, Yang. 2008. Social Inequalities in Happiness in the U.S. 1972-2004: An Age-Period-Cohort Analysis. *American Sociological Review*. 2008, n. 73, s. 204– 226.

ZIBRYNIOVÁ, Veronika a Beáta Ráczová, B. 2016. Kríza mladého věku – nový fenomén?. *Psychologie a její kontexty* [online] 7(2) [cit. 4. 4. 2018]. Dostupné z: https://psychkont.osu.cz/fulltext/2016/Zibrinyiova-Raczova_2016_2.pdf.

ZIMBARDO, Philip a Nikita COULOMBE. *Man (Dis)connected: How technology has sabotaged what is meant to be male*. London: Rider, 2015. ISBN 9781473527690.

5. mezinárodní kolokvium o cestovním ruchu: Sborník příspěvků Pavlov, 11.–12. září 2014. Brno: Masarykova univerzita Ekonomicko-správní fakulta, 2014. ISBN 978-80-210-7585-6. Dostupné z: <https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/883>.

Seznam příloh

- Příloha č. 1: Tabulka 1. Legitimita demokracie v České republice mezi lety 1990 a 2016
- Příloha č. 1: Tabulka 1. Legitimita demokracie v České republice mezi lety 1990 a 2016
- Příloha č. 2: Tabulka 2. Pořadí důležitosti jednotlivých atributů demokracie
- Příloha č. 3: Tabulka 3. Důležitost jednotlivých charakteristik demokracie (procento lidí, kteří považují daný aspekt demokracie za důležitý)
- Příloha č. 4: Tabulka 4. Legitimita demokracie a podpora nedemokratických režimů pro generace (2004-2014); upraveno
- Příloha č. 5: Tabulka 5. Legitimita demokracie a podpora nedemokratických režimů pro vzdělanost (2004-2014); upraveno
- Příloha č. 6: Tabulka 5.1 Preference hodnot dle vzdělání v ČR
- Příloha č. 7: Tabulka 6. Legitimita demokracie a podpora nedemokratických režimů pro příjmové skupiny (2004-2014); upraveno
- Příloha č. 8: Tabulka 6.1. Hodnocení spokojenosti s fungováním demokracie v ČR dle průměrného příjmu domácnosti
- Příloha č. 9: Tabulka I. Logistická regresní analýza vlivu generací na podporu demokracie
- Příloha č. 10: Tabulka II. Podpora demokracie mezi generacemi (kontingenční tabulky)
- Příloha č. 11: Příloha I. Rozbor rozdílů nízké podpory demokracie mezi generacemi
- Příloha č. 12: Graf I. Žít v demokratické společnosti není důležité
- Příloha č. 13: Příloha II. Rozbor rozdílů vysoké podpory demokracie mezi generacemi
- Příloha č. 14: Graf II. Žít v demokratické společnosti je důležité
- Příloha č. 15: Tabulka III. Logistická regresní analýza vlivu generací na podporu demokratických hodnot
- Příloha č. 16: Tabulka IV. Rozdíly v podpoře demokratických hodnot mezi generacemi.
- Příloha č. 17: Graf III. Hodnoty demokracie – Občanská dimenze

Příloha č. 18: Graf IV. Hodnoty demokracie – Politická dimenze

Příloha č. 19: Graf V. Hodnoty demokracie – Právní dimenze

Příloha č. 20: Graf VI. Hodnoty demokracie – Racionálně právní dimenze

Příloha č. 21: Graf VII. Hodnoty demokracie – ekonomická dimenze

Příloha č. 22: Tabulka V. Pořadí volby jednotlivých hodnot demokracie

Teze diplomové práce

TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta sociálních věd
Institut sociologických studií

**PŘEDPOKLÁDANÝ NÁZEV DIPLOMOVÉ PRÁCE: POROVNÁNÍ
DEMOKRATICKÝCH HODNOT V ČESKÉ REPUBLICCE MEZI
GENERACEMI**

AUTOR: BC. LINDA POPOVSKÁ

VEDOUCÍ: DOC. PHDR. ONDŘEJ CÍSAŘ, PH.D

Námět práce

Tématem diplomové práce je *Porovnání demokratických hodnot v České republice mezi generacemi*. V diplomové práci se zaměřím na postoje dvou českých generací k demokracii. Cílovou skupinou bude konkrétně nejmladší možná generace, v níž se nachází jedinci, kteří mohou čerstvě volit, ergo věková skupina od 18 let do 30 let. Opozitní generace bude ta, v níž se nachází Ti, kteří vstupovali do dospělosti v době, kdy Československo procházelo změnou politického režimu z komunistického na demokratický, čili věková skupina 48 let 60 let. Porovnám tak postoje vůči demokracii v moderní společnosti generace, jež prožila celý svůj život v demokracii s generací, která prožila dětství v nedemokratickém režimu, ale dospělost v demokratickém. Starší generace tak má zkušenost s nedemokratickým, konkrétně komunistickým vedením státu, proto tedy předpokládám, že se jejich postoje k demokracii liší od postojů generace mladší.

Rok 2019 je přesně třicet let od Sametové revoluce, od doby, kdy se česká republika, potažmo tehdejší Československo, vydalo na cestu budování demokratické společnosti. Tehdejší generace vstupovala do nového režimu s příslibem naděje a nových příležitostí, který jim nový demokratický režim nabízel, demokracii nebrali jako nic samozřejmého, své mládí prožili v nesvobodném režimu. Dá se považovat, že naše země prošla nejméně jedno generační obměnou obyvatelstva, kde nová generace žije po celý svůj život v demokratickém režimu.

Diplomová práce bude vycházet z teze, že v dnešní době oslabuje legitimita a podpora demokracie. O tomto tématu pojednává kniha „Občanství a politická participace v České republice“ od Linka, Císaře, Petruška a Vráblíkové, či článek Foa a Mounka „The Democratic Disconnect“. Foa a Mounk tvrdí, že se občané v zavedených demokraciích v Evropě a ve Spojených státech „stali více cynickými v otázkách hodnot demokracie jako politického systému“ a také jsou „více ochotni vyjádřit podporu autoritářským alternativám“ (Foa, Mounk, 2016: 7). Link, Císař, Petrušek a Vráblíková píší, že „(...) v České republice existuje relativně významná skupina lidí, která podporuje alternativní způsoby uspořádání státu, nejčastěji nějakou formu návratu k minulému režimu a/nebo vládu silné ruky bez voleb a parlamentu nebo s jeho omezenou verzí“ (Link, Císař, Petrušek, Vráblíková, 2017: 193).

Diplomová práce bude zkoumat rozdíl v postojích vůči demokracii mladé a starší generace, nejen proto, aby potvrdila, či vyvrátila, zda je pokles přízně demokracie spojen s mladou generací, zda se ukážou signifikantní rozdíly ve vnímání demokratických hodnot mezi generacemi. Dle výzkumů generace řečená mileniálové stále více a více tíhnou k nedemokratickým režimům. Ale právě mladá generace, studenti, se hrávala v historických politických okamžicích vedoucích k přechodu od nedemokratického k demokratickému režimu

klíčovou roli nejen na našem území, ale také např. ne území Ukrajiny, Srbska, Gruzie, jak píše Kuzio (2006). Otázkou tedy je, zda se prokáže pokles demokratických hodnot u nynější mladé generace v České republice.

Předpokládané metody zpracování

Porovnání demokratických hodnot v České republice mezi generacemi bych ráda prováděla kvantitativním stylem. K výzkumu a rozboru dat bych ráda využila komparativní analýzu. Již nasbíraná data z co nejnovějších výzkumných projektů budou čerpána z Českého sociálněvědního datového archivu a následně podrobena analýze v programu SPSS. Po analýze budou vyvozeny výsledky a popsán jejich význam.

Předběžná struktura práce

Struktura práce bude následující, nejprve uvedu abstrakt, pak klíčová slova (tyto dva odstavce uvedu i v anglickém jazyce), rozsah práce, prohlášení, poděkování. V úvodu vysvětlím problematiku a uvedu čtenáře do děje, uvedu důvody výběru tématu. Dále uvedu teoretickou část, kde se budu zabývat teoretickými podklady mého tématu, proměnami problematiky, základními pojmy a jejich definicemi, vymežím cílovou skupinu. Metody výzkumu se budou zabývat technikami, které při výzkumu použiji a formulací hypotéz výzkumu. Deskriptivní část bude zaměřena na podrobný popis jednotlivých cílů. V analytické části popíši průběh zkoumání, rozeberu data, proces jejich zpracování a vyvodím výsledky, které se budou vztahovat k mé cílové skupině a výzkumné otázce. Nakonec v závěrech shrnu hlavní zjištění, sumarizuji poznatky, uvedu výhody a nevýhody metod zkoumání dané problematiky a uvedu možnou práci do budoucna.

Orientační seznam literatury

ARCHON, Fung. 2003. *Associations and Democracy: Between Theories, Hopes, and Realities*. Annual Review of Sociology 29.

DALTON, Russell J. 2008. *Citizen Politics: Public Opinion and Political Parties in Advanced Industrial Democracies*. Washington, DC: CQ Press.

FOA, Roberto Stefan a Yascha MOUNK. 2016. „The Democratic Disconnect.“ Journal of Democracy 27(3): 5-17.

GRESKOVITS, Béla. 2015. *Hollowing and Backsliding of Democracy in East Central Europe*. Global Policy 6(1).

KATZ, Richard S. a Peter MAIR. 1995. *Changing Models of Party Organization and Party Democracy: The Emergence of Cartel Party*. Party Politics 1(1).

KUZIO, Taras. *Civil society, youth and societal mobilization in democratic revolutions*. Communist and Post-Communist Studies. Elsevier Ltd on behalf of The Regents of the University of California, 2006, (39).

LINEK, Lukáš, Ondřej CÍSAŘ, Ivan PETRÚŠEK a Kateřina VRÁBLÍKOVÁ. *Občanství a politická participace v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici se Sociologickým ústavem AV ČR, 2017. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-807-3303-198.

LINEK, Lukáš. 2010. *Zrazení snů: Struktura a dynamika postojů k politickému režimu a jeho institucím a jejich důsledky*. Praha: Slon.

NORRIS, Pippa. 2002. *Democratic Phoenix. Reinventing Political Activism*. Cambridge: Cambridge University Press.

POSPÍŠILOVÁ, Jaroslava a Eva KRULICHOVÁ. *Jak se žije Čechům v současné Evropě?*. Vydání I. Praha: Academia, 2018. Společnost (Academia). ISBN 978-807-3303-235.

TEORELL, Jan. 2006. *Political Participation and Three Theories of Democracy: A Research Inventory and Agenda*. European Journal of Political Research 45(5).

V Praze dne

Vedoucí: Doc. PhDr. Ondřej Císař, Ph.D.

Autor: Bc. Linda Popovská

Podpis:

Podpis: